

**CONCETTA LA MAZZA**

**Тўпе кавакё урля.**





## Биографи

*Концетта Ла Мацца 1936 җулта Новара ди Сицилийёнге җуралнӑ, Доменко Ла Мацца тата Тереза Куррентӑн малтанхи җуралнӑскерӗ. 1950 җулта амӑшӗн мӑнаккӑшӗ патне «заклад» пулнӑ хыҗҗӑн, вӑл ашиӗ-амӑшне Домодоссолӑра җитнӗ, унта вӑл мӑшӑрӗпе Джузеппе пӗрле пурӑнать. Унӑн виҗӗ ача: Армандо, Лучано тата Даниэла. Нумаях пулмасть унӑн пуҗӗнге хӑйӗн Новарис ачалӑхне аса илес кӑмӑлӗ питӗ пысӑк, җавӑнна та җак җывӑх, харпӑр хӑй, анчах җав тапхӑрти тавралӑх җинчен анекдотсемпе тата унна җыхӑннӑ ача җуратни пулат: җӗршыв, ял, ял, ялти җынсем, йӑласем. , җав территорин Иккӗмӗш тӗнге вӑрҗин тӗксӗм җулӗсенче традицисем.*



## Ҙырмалли малтанхи энерги.



*Пёчёк концетта тетёшсене шанса панă, җёршывран аякра тата Кастрангири юлташёсенче Кастрангире пурăнма хистенё. Ҙапла вара, вăл хăйён җынна Круцис урлă қаҗса, выҗлăх, вăхăта пёлменни, тёшмёшлёх тата йёркесёрлёх хушинчи вёрҗан йывёр җулёсенче пёчченех җурет. Вёрҗа хыҗҗан Ҙурҗёрте, паллах, эмиграцие пуҗламăшё, паллах, йывёр.*

*Ҙаксене пурне те аса илнине каласа парать, вăл хăйён асаилёвён тапхёрёсене тепёр хут пăхса тухакан тата тёлёнмелле җёнёлёхне тата җурхе җиппе вулама кăмăл парать, юлашкинчен вара — пирён җемье обществин символла историйё, айна җёклентерме пултарать. пире тарăннан та, җакă пирёнтен кашнин.*

*Концетта Ла-Мацца җырнă җак кёске романра җыру кашни правилăна пăсать те малтанхи җулсене таврăнать, вăл аркана шалти чёрёлёхёне җыхăннă нимёнле формалă схемăран та хăтăлать, чунан җумёнчи юханшыв пулса тăрать.*

*Пиччесен, Антоние Микеле, кёлеткисем асра юлмалла, җаван пекех Новара сăнарё ырă кăмăллă, җараҗсиллё тата тутлă, җав тери хытă тата хытă, җав тери хытă, асамлă пек туйăнать.*

*Юлашкинчен, җамрăклăхын йывёр җулё пулса тăрать, анчах та айна тўрлетме май җук җынсем пулса пыраҗҗё, анчах та пёчёк айна унан хăюлăхне тата малаине шанчăка җухатманнине пула, вёсем... вёсем... хыҗалтан пăхма пултарнине пула, унан шанчăкне тата шанчăксёр шанчăкне пула. тўне кăвакё!*





*«Маниан Голварнай пусланчѣ. Кун пек мар, 1938 сулхи сулла пусланчѣ пулас, эпѣ икѣ султаччѣ, инке мана илме килчѣ. Вӑл пир хутасине блузка тата икѣ майяр трусик чикрѣ, унтан эпѣ хамӑн суртран мѣн пуррине пурне те нимѣн чухлѣ те пѣлмерѣ. Эпѣ сав тери пѣчѣкчѣ, савӑнна та манӑн Круцис сав кун пусланать.»*

## Тўпе кавакё урлă.

### Глава Примо - Ашшён сурчѐ



Халѐ ёнтѐ ватă сынсем ишѐлмен кивѐ ишѐлчѐк, ăна сав териех сѐмѐрсе тăкнă, анчах тахсанах, Новара хулинче, Мессина тăвѐсем синче мăйăхлă крепосра ыртакан хулара, Энги районѐнчи аллеяра ыртакан хулара. фонтан сывăхѐнчи сурт. Кѐмелли алăк шалти пусма панă, унта йывăс клавиатурăллă пѐчѐк пўлѐм пур: сывăрмалли пўлѐм. Эсѐ сўлте урайне хăпартăн та, ăна чѐнме пултарсан, кухня пурчѐ. Кѐтесре вутпа тимѐрсѐн макаронѐн чўлмекне ырнастарнă чул плита лартнă. Умра, стена синче саканса, саканса тăракан сăра, йывăс сăпата, икѐ пѐчѐк, пѐри пѐчѐкскер, сакăр пѐсѐрмелли кăмака, айккинелле кăкăр сур вăхат, сѐтел, икѐ "фуррици" тата икѐ "фурриззи" тата мѐнле те пулин Rengine пуканѐ. Юлашкинчен, уйрам пўлѐм пурчѐ, унăн



тăкăрлăкĕ çине балкон çине пăхать, унта пĕр лаптăкра кровать çеç пур. Çав шăтăк 1934 çулта сулахай мучи пурăннă. Канализаци çуккипе юлашкин ирĕке тухнă скрипкăна çамăллатма сĕнме тивнĕ. Паллах, çуртра шывпа электричество çути çук, çав вăхăтра вĕсен баронсем те çук. Унпа юнашар йывăç хапха, унта чăхсене йывăç çине лартнă Баглио патне илсе пынă.

Çак кĕтесре, тĕнче тулашĕнче, анне аслашшĕпе пĕрле пурăннă, вăл çĕвĕç пулнă, икĕ шăллĕпе пĕр йăмакĕ, пурте пĕрлешнĕскерсем, çемьеллĕ пулнă, çавăн пекех Новара хулинче пурăннă. Анне сарă, çинçе, конституци питĕ семçешке, питĕ çепĕççĕн, унăн сăн-пичĕ, сĕтĕ пекех, икĕ пысăк кăвак куçлă пулнă, вăл ялан тенĕ пекех хăраса ўкнĕ. Амăшĕ çирĕм тăватă çулта чухнех сасартăк вилни унăн ўт-пĕвĕпе мораль тĕлĕшĕнчен семçешкелĕхĕн сăлтавĕ пулнă.

Кукамай вилнĕ хыççăн темиçе султан анне, хайĕн юлташĕсене хутшăннине пула, хайĕн принцĕ патне тĕл пулнă. Атте Бадиавчири илемлĕ çемйин, вăл табакконистпа тата апат-çимĕспе трактир тытма тытăнчĕ. Вăл пысăк ĕçченсен çемйи пулнă, атте те çын пулнă, пурин те каланă тăрăх, питĕ илемлĕ, çÛллĕ, хăмăр, хăмăр, йăпанăвĕ. Вăл хуларан инçетре пурăнать: суран, лайăх лена, сур сехетрен. Ашшĕ йывăç кăмрăкне турттарнă. Амăшĕ хайне евĕрлĕ хĕрарăм пулнă, ирхине вăл мулăпа пĕрле мулла пĕрле хайсем панă жанрсене туянса çÛренĕ: табакистсем, тăвар тата апат-çимĕсе. Эпĕ яланах çамка тавра пысăк хура шальпе илемлĕ тăхăнатăп, туянакансене пĕлтерме хаçата та туяннă. Вăл çуртра портери тата лайăх пĕртен-пĕр лавкка пулнă, апатланмалли сакăр çавар пулнă пулин те, çитменлĕх пулман.

Каçхине вăл меценатсене халех çутатса, унăн енчĕкне çутатса, эрехе тĕрлĕ тĕслĕ газсемпе вăрăмлатма пулăшрĕ. Ачисем ашшĕ-амăшĕн ĕçне яланах еткерлĕхе кĕртменрен атте шăтăкçăн ал ĕçне вĕреннĕччĕ. Темиче уйăх хушши ĕçленĕ хыççăн аттепе анне качча тухнă хыççăн, ЭНГИА районĕнчи фонтан

патёнчи сурта юратса пәрахма кайнә. Тәхәр уйәхран эпә сак тәнчене ситрём, савәнпа та эпә кәнтәрти сәваплә йәла тәрәх, манән ашшә енчи кукамайән, Концеттан, ячә пурччә. Семсе сулне пәхмасәр, тәксәм те пәркеленчәк үт-пү пурччә, яланах макәраттам. Аслашшә, пирән сәпка суккине шута илсен, мана хәйән аллинче сәваплә кунпа, ашшәпе тата амәшәпе пәрле сывәрнә. Пурте каланә тәрәх, эпә питә япәх, чәтма сукчә. Темисе уйәхран, сәршиври ессем сахал пулнәран, атте Сардиние еслеме кайма шут тытнә. Тепәр утрав сине тухсан, вәл амәшне хәре нәйкәшса тата варта тапса янә тепәр чәрчуна пәрахса хәварчә.

Сирём уйәхра чухне манән йәмәк Роза суралнә. Амәшән асламәшән ячә пулнә. Концетта, Роза - анне каланә тәрәх яланах - хитре, шурә тата кәрен, икә илемлә кәвак куспа илемлетнә хәмәр сүслә пулнә: чечек, унән ячә пек чечек! Савәнпа та анне фонтан патне кайсан, унән юлташәсем унән тусәсене кәренпе шив илме кайсан, унран икә тәрлә хәр суратма май пурри синчен ыйтрә. - Биллчиа пулнә, анчах авторә... — Ку, Розина, питә илемлә, анчах тепәрне... вәсем тута хәррине сәтса янә. Сав вәхәтрах сак лару-тәрура эпә канәссәр пулса тәтам, хамән йывәрләхри палләсене асәрхаттарнә пек, турра шәкәр, отставкапа мар пулин те, чәтса ирттернә.

Сак историе каласа парас тесен, малтан эпә сире хамән Антонипе паллаштармалла, кәскен каласан, zì noia. Вәл манән аннен аслә аппәшә пулнә, иккәшә хушшинче вунсичә сул хушши уйрәмләх пулнә. Вәл лутра хәрарәмпа ача апачә пулнә, унән кусәсем синче вараланчәк сүсә пулнә. Унән тимсәр сән-питә унән сүмәнчен нумайрах пулнә, пушә кусәнче сав тери намәс пулнә. Сирём султа, сав вәхәтра упәшка пулнә чухне, вәл хәйән пәрремәш тәванәнчен пәрне качча илнә, тин сәс Семпион галерейинчи ессенчен таврәннә, вәл тәләх арәмра тата висә сулхи ывәлпа пәрле пулнә. Вәл, манән пичче, Микеле, Зи Мичери, лутра сын пулнә, Витторио Эмауэле патшан III плебей копийә, сәршивән питә паллә урамәнче, икә метр сарлакәш картлашкәсемшән

пурӑнӑ. Илемлӗ сурт пулӑ. Пӗрремӗш хутра платник лавкки пур, унта варринчи пысӑк стойка пур, унта икӗ стеналла шкап пур, унта вӑл пушӑ, статья, ӗммелле, хавӑл тата люк, хӑй тунӑ сӗтелсен урисенче священник тытат, сав священниксем кирлӗ, анчах ӑна кирлӗ молна кирлӗ. Сапма юмӑссемпе лезвиксем йӑтса антарма кастрюльлӗ йывӑс кӑмака, пур сӗрте те сӗтелсем, стена сума сӑпӑстарӑнӑ сега, лаша рельсӗсем, качака мӑйракисем тата тимӗр шапасем, кӗскен каласан, сав пӗлӗмсенчен пӗри. халӗ вӗсем асаилӗ тӗнчине кӑна кӗресӗ.

Пӗрремӗш хута йывӑс пусма илсе килнӗ, унта икӗ пысӑк пӗлӗм пур, унта керамика плиткисем пур, сав вӑхӑтра чаплӑ плотина, ман пичче, диван, сӗтел тата пукансем раффисемпе сыхӑнса тӑнӑ, вӗсем пахча сӑмӗс кантрапа сыхӑнӑ. Балкон сӗлӗ сине пӑхакан сӗл сине пӑхсан, аббатка каялла таврӑнсан, Мадоннӑн пусӗ сине тӗкӗнме май килчӗ. Иккӗмӗш хутран Рокка Сальваттесӑна тата умра, суртсем хушшинче йӑлтӑртатнине курма пулат, савӑнпа та тӗпе хысӗнче ерипен тӑсӑлса ыртакан тусен илемлӗхӗпе киленме пулат. Суркунне сӗнӗ кунсем тӗтре пулман чухне, Вулкан горизонтӗн пралукӗ сӑнче, унтан Липари, Стромболи тата ытти утравсем пур: суртсанталакри шоу, йӑлтӑрка тӗрлӗ тӗслӗ открытка.

Пӗрремӗш хутран пусласа тепӗр пусма тӑрӑх, кухня тата сывӑрмалли пӗлӗм пур, ӑна сӑкӑр валли йывӑс духовкапа тата апат пӗсерме кӑмрӑкпа тунӑ тимӗр кӑмакапа тивӗстернӗ. Ку, паллах, питӗ илемлӗ сурт пулӑ, кухньӑна кансӗрленӗ, анчах сав суртри чи кирлӗ ӗссене васкаса сӗп-саппа шыв юхтармасӑр. Ун чухне хӑш-пӗр хӑтлӑх ӑнланмалла мар пулӑ-ха. Шыва чӑнах та цинк киртарӗ сине илсе кайӑн, унтан иккӗмӗш хута илсе кайӑн, унта ӑна пысӑк терракотӑна чуптунӑ, савӑт-сапа суса тасатӑн. Раковина сапаланса кайни пулманран, базилика шывне каялла пӗрремӗш хута илсе килнӗ те туалета кӑларса пӑрахӑн. Хӗрарӑмшӑн питӗ ывӑнӑн ӗс пулӑ. Этем чӑтамлӑхӗн чиккинчех, упӑшкине хисеплесе, Антония мӑнакӑшӗ чакнӑ чухне унӑн

кульминацине ситнӗ, саванпа та вӑл ӑна синӗ, тен, ӑна сисе яма тивнӗ, тен, тата, тен, , турӑ тепӗр хут каларӗ, анчах эпӗ сакна аса илме пултараймастӑп.

Микеле пичче рабочи пек тӗксӗм те силӗллӗ сын пулнӑ, унӑн чӗри вырӑнне хӑйӑр чулӗ пулнӑ. Унӑн куҫӗсенче эпӗ нихсан та ыттисене ачашлӑх е хӗрхенӗ йӑлтӑртатнине курман. Вӑл хӑйӗн мӑнаккӑшне пӗртре ывӑлне пӑхма уйӑрнӑ, сӑме хатӗрленмелле, ӑна служить тума тата яланах сӑпла, сӑпла, сӑпла каламалла. Балкона та саван пекех инкек пулнӑ пек туйӑнма пултарайман, кашни каҫах тенӗ пекех вӑл тусӗсемпе пӗрле трактир патне ӗсме кайнӑ ӗсе вӗсленӗ.

Вӑл килне тапӑнакан, ухмаха ернӗ йывӑс тата шӑршлӑ сывлӑшпа таврӑнчӗ, ӑна сывӑхра юлма май сук. Ун вырӑнне мӑнаккӑш, су сӑтипе, ӑна каҫченех сӑмесӗрех кӗтрӗ. Пӗчӗк патша таврӑнсан - час-часах пусма сине хӑпарма та вӑй-хӑват сук - пӗтсе ситнӗскер, ӗс счетчикӗпе тулнӑ ӗс счетчикӗ сӑнче пӑрахӑҫланӑ, сӗрӗпех сакӑнса тӑнӑ, сакӑн пек сакӑнса тӑнӑ. Антония кинеми, темӗн те пулин пӑхмасӑр, ӑна «Патрано» витсе хунӑ та унпа юнашар ларса ирчченех ӑна пӑхса ларнӑ. Сӑпла вара, сӑлсем хушшинче, сав тери чунтан парӑнса пурӑннӑ хыҫсӑн, вӑл хӑйӗн тӑванӗсене те тупма пултарайман. Вӑл, кӗвӗсекен, пӗчӗксӗ тата ытлашши йӑтса сӗрекенскер, ӑна аса илме сип туянма кайнӑ, вӑл суртран тухса каяс мар тесе, турашӑлсене, сӗсе клипӗсене тата ытти япаласене туянма кайнӑ. Вӗсене туй йӑли-йӗркине чӗнсен, Микеле пичче киле таврӑниччен тата Антони тетене тӑванӗсем упӑшкине йӗрлесе ситмесӗр унта каяймарӗ. Вӗсем ӑна ӗненерме пултарнӑ, анчах тепӗр чухне вӑл вӑхӑтра ситнӗ, анчах вечеринка варринче вӑл Антония мӑнаккӑшӗ кӑмӑлсӑрланса, каҫарӑнса, киле таврӑннӑ. Вӑхӑт ситсен, вӑл йӗсӗлӗхпе хуйхӑ пухнӑ, никампа та сӗреме пултараймасть, мӗншӗн тесен вӑл уйрӑм пулнӑ, саванпа та вӑл пуҫ ыратать, шӑлӗсене тата шӑлсене эрнесем хушши асаплантарнӑ.

Пёррехинче кўршә, җав тери лайах тата Пиа Мишеле пичче чәнсе илнә те арәмне мәнпур хәрарәмшән үпкелешнә: - намәсланмалла - вәл - кәшкәрмалла - җакән пек хәрарәма асап хәсәрлетәр... Антоние сывләш илмелле, Аңа килте уйәрма кирлә мар, унән тухса җүремелле, массәллән каймалла, пур христиансем пекех тәвансем патне каймалла. Пуринчен ытла унән утмалла, җакән пек җеҗ пуҗ ыратать... кўршә кәске тәхтав турә, унтан малалла җапла каларә: — кунтан пәр сехет те җитмен-ха, кунтан җуран та кая мар мул җине анса каять. Җәрпе пәчәк җуртән җурт тәрринче кухня тата җулла җывәрмалли пўләм пулса тәма пултаракан тепәр кәштах йәпе пўләм пур. Ку җәр җинче фундук, смоква, мандарин, неСпол, виноград, зицзоль, панулми, груша, груша, оливка, пәр кәскен те, туррән пур плюсә те пур.

Эсир пәлетәр әнтә, шәлләм вилнә хыҗҗән мәнаккәша пәхмалла, әпә кампанине ытларах пәхма пултараймастәп, җавәнпа аңа сутма шухәшлаттәм. Мәншән туянмастән? Җапла вара, сирән арәму лайах сывләшпа сывлама май килә... малтанләха Микеле пичче иккәленсе тәнә, анчах унтан хәнана кайнә та аңа туянма үкәтленә. Кәске вәхәтрах контракта кәртнә, пурләх унән пулса тәнә. Җапла вара, Антония инкене сәннә «Витторио Эмауэле» III-мәшән икә хутләхә: - Эсир инжир пуҗтарма вәренәр те вәсене типә тәвәр. Кәпе-йәме җуса тасатмалла пулсан, эсир юханшыва анса әҗме кирлә шыва илсе кайәр, аңа тасатма хайәрән шәтәкне чавса кәларәр. Хәлле шывпа җутатакан юханшыв хәлле кансәр пулать, анчах әпә җак чәрмаван та ытларах пулатәп. Ун ыярәнне кампанине килеңме пулать. Антония мәнаккәшәпе, тепәр хут, хай мәнле хушнине тепәр хут тунә: - Куому әсә, әу фазцю.- Санән кәмәл пур, әпә мәскән җынна итләсә.

## Иккёмёш сыпак - Тёнчерен



1936 ҫулхи ҫуркунне пуҫламашёнче мёскён ҫынпа Зи Мичери Кастрангие, ялти, ҫырма шатакё ҫывахёнче куҫса килнё. Бадиавтири тёрлё ялсенче Сан-Басилио тата Валлаллакацца сапаланса ыртакан сас-хура сапаланса ыртать, а́на ҫынсем а́на чёнессё. Ун чухне йа́ла-йёрке пулнӑ, паянхи кун тёлёнмелле пек туйансан та, вёсене сётел, чурече, алак е гардероб кирлё чухне платнике шанкӑравласа хӑйсен килёнче ханаланӑ: ёҫ станё импровизациленё те а́на асталанӑ. кирлё йывӑҫ пур. Микеле пичче ёҫ хатёрёсене илнё те ёҫе мёнле тавиччен ыра́нта чарӑннӑ.

А́на йывӑҫ касма шанкӑравласа пёр-икё ҫул типме хӑварнӑ. Унтан йывӑҫ вулли стена ҫине ырнаҫтарнӑ. Платник пӑчкӑна ҫултен тата аялта пулашакан ҫын тытса тӑрать: «Серра-Серра Мastro Десцио, вӑл Касияри Фагима» (Сега е аслӑ мастера кура́тпӑр, эфир ыран Касапанкӑна ёҫлетпёр).

Йывӑҫ вулли стена ҫине ырнаҫтарнӑ. Пысӑк пӑчкӑпа вёсем сётелсем илнё те, вёсемпе чуречесем, кроватьсем, шкапсем тунӑ. Ҫак ёҫе тума 4 сехетре тӑнӑ та кёсйипе утюгсемпе утнӑ. Килёнче туянакансем а́на суханпа тата пёр ҫӑкӑрпа ҫёнё сёт сённё. Кӑнтӑрла пёр турилке макаронпа сыр татакё. Тётёмре вӑл ёҫлеме пӑрахнӑ та, ырсарникун счет туличчен, а́на килте тунӑ ҫӑкӑр панӑ.

Темиҫе ҫул иртрё, унән ывӑлӑ, Туриллу, хӑйӑн ӱт-пӑвӑнче ӱссе ҫитӑнсе ҫитӑнсе ҫитсен, вӑл хӑйӑн ӗмӑрне ялта уйрӑм ирттерес тесе пачах та мар, вӑл пачах та мар. Вӑл ашшӑн профессине вӑреннӑ, анчах та вӑл специализациленме тата ебанист пулма шутланӑ. Вӑл ашшӑне ҫав искусствӑна вӑренме май пур хулана яма ӱкӑте кӑртме пултарнӑ. Вӑл Катание куҫса кайнӑ, икӑ ҫул вӑреннӑ хыҫҫӑн вӑл питӑ лайӑх пулса тӑнӑ, ҫав ӗҫе тума хатӑр пулнӑ, халӑ вунтӑхӑр ҫулта пулнӑранпа вӑл хӑйӑн ҫемйине йӑркелеме вӑхӑт ҫитнӑ тесе шутланӑ. Вӑл нумай ҫул хушши кӑтӱҫӑн хӑрне пӑлнӑ те качча тухма шутланӑ, анчах унӑн ывӑлне хӑйӑн каistine качча илесшӑн пулнӑ Зи Мичери ирӑкне хирӑҫ тӑнӑ. Ун чухне ӗненмелле мар, анчах ҫапла пулнӑ: ӑстаҫӑ кӑтӱҫӑ хӑрне качча илнӑшӑн намӑсҫӑшӑн пысӑк сӑлтав пулнӑ. Ашшӑе ывӑлӑ хушшинче вӑл сасартӑк пысӑк хирӑҫӱ кӑларнӑ, ҫакӑ Туриллу ашшӑе амаҫури амӑшӑнчен хӑйне татӑклӑн уйӑрма хистенӑ. Ҫӑнӑ ҫемйипе вӑл ҫӑршывран тухса кайнӑ та Комо хулине куҫса кайнӑ, унта вӑл хӑйӑн ӗҫе нумай телей тунӑ.

Пиччесен ача-пӑча пулман, ҫавӑнпа та Туриллу тухса кайнӑ хыҫҫӑн вӑсем пӑр-пӑриншӑн пӑччен юлнӑ. Ҫакӑн пек изоляцире ытларах ҫулпа ҫӱрекенсем Антония мӑнаккӑшӑ пулнӑ, вӑсем хӑйсен таврашӑнче шавланӑ кайӑксемпе, вӑҫсе, вӑрӑмтунасемпе калаҫса татӑлнӑ. Ҫак ялти Спелонкара унӑн никампа та калаҫма май килмен. Феррагостори Раштав, Мӑнкун е прасник пек пысӑк уявсем ячӑе тин аннене тупма яла кайма май килчӑ. Ҫакӑн пек визитсенчен пӑринче вӑл хӑйӑн штачӑ ҫинчен тахҫанах ӱпкелешнӑ хыҫҫӑн, вӑл хӑйӑн йӑмӑкне сӑннӑ: - Хисеплӑ Тереза, эпӑ ҫакна асӑрхарӑм: сирӑн икӑ хӑрпе ытлашши ҫыпӑҫма ҫук, мана шанса парӑр, вара эсир хӑвӑра халаллама пултаратӑр. пӑчӑк хӑр. Эпӑ ӑна ялсене илсе каятӑп, унта сывлӑш лайӑхрах, ӑна лайӑх тӑвать — анне малтанах шанчӑксӑр пулнӑ, анчах ун чухне, яланхи пекех, йӑмӑкӑ ҫирӑппӑн ҫирӑппӑн калаҫса татӑлнӑ.

Маншӑн йывӑрлӑх пуҫланчӑ. Кун пек мар, 1938 ҫулхи ҫулла пуҫланчӑ пулас, эпӑ икӑ ҫултаччӑ, инке мана илме килчӑ. Вӑл пир хутаҫсине блузка, икӑ мӑшӑр

трусик тата эпё хаман суртран тухса кайнине пёлмесёр лартрё. Эпё сав тери пёчкччё, саванпа та манан «Круцис» сав кун пусланассине анланса илеймерём. Сур сехетрен е, тен, эфир сак пёччен вырәна, Кастрани ячёпе, ситсе ситрёмёр (Кассандра!). Эпё апа анланса илеймерём. Упайки мана малтанах лайах кётсе илчё, манаккашё хушаран мана хёрхенме канфет илсе килчё, вәл мана Новара патне кайсан, аннене тупма килёшнё чухне вәл мана яланах: киле тавранма кирлё мар, анчах усме лайаххи синчен калать. унан сакә пёччен пулни синчен вәл мана анне пек тунә пулеччё. Эпё итлемесёр чәтаймарәм.

Сав вәхәтра атте Сардинирен тавраннә, пёр эрне кәна юлнә, аннене йывәр сын лартма та ситнё. Эфир 1939 сұлта пулнә, тепёр сұлхине Антонитта суралнә. Антония инке мана Амәшё Новара патне илсе ситернё, йәмәка пёрремёш хут курнә. Эпё килте ларасшәнччё, анчах манан инке, манан пурнәсра ытларах та ытларах, сар сынни пекех хытә, сапла каларё: - Тернемму, эсё килте, эсё фазю-эу-эу 'на илемлё кауситта - кил, эпё сана илемлё пукане тәвәп).

Эфир катапх патне ситсен, вәл ман ытам сине хёрлё куслә ўкерчөксемпе шәхәрсә «куситта» лартрё. Эпё хама хәраттам. Сак тапхәрта эпё яланах макәрнә, мёншён тесен эпё аслашшёпе амәшёнчен Новара хулине тавранасшәнччё, анчах Зи Антоние ёненерме сук: унан чёрине кашни йёкелтен хәлхасәр тата хәлхасәрлатнә. Малтанхи висё сұлта эфир Кастранири сёршив суртёнге нумай вәхәт пурәнтәмәр, унта чёрё чун сук, тавраләх тавра сапаланса выртнә суртсенче каникул сайра сөс куртәмәр.

Вырсарни кунсенче яла кайрәмәр та малалла анне, йәмәкё тата амәшён аслашшё тупрәмәр. Кукка мәйәхлә ыра сын пулнә. Вәл хәйпе пёрле хутранситрен шәршласа кәларнә табак илсе килнё. Хёлле вәл мана плац айне илсе



кайрѐ, площадьне канфетсем туянма тата больница ҫийѐнчи "Сцианкадитта" эрехне тутанса пӑхма илсе ҫитерчѐ. Каҫхине Кастрангие таврӑнтӑмӑр.

Темиҫе каҫсенче пиччѐшѐ ушкӑнпа пѐрле тѐрѐслеме кайрѐ, унта тромбон вылянӑ, унтан трактир патѐнче ѐҫме чарӑнчѐ те Арзилло ялѐсене таврӑнчѐ. Кастрангирен 500 метрта «Концеттина, «Нтоя...» тесе чѐнме пусланӑ. Килте мӑнаккӑшѐ ҫав вӑхӑтрах тӑпра савӑт-сапа ҫуса янӑ, унта штатив ҫинчи шыва ӑшӑтнӑ. Ҫурма ҫулѐ апат пѐҫерсе, вӑл хӑйне хӑй шыв вѐретнѐ, тен, эрехе тирпейлеме пултарнӑ. Тимѐр ҫатмара инке суханне помидорпа хатѐрленѐ, макарон ӑшне татма. Сухан пит пѐҫермен те хӑсма илсе килчѐ. — Ҫи, унсӑрӑн пиҫиххи илсе кѐлеткесене паратӑп....

Ун чухне Венецианран тухнӑ хѐрарӑм Сан-Базилио акушерки пулнӑ. Хѐлле юханшыва Микеле пичче ӑна хулпусҫи ҫине (Цянкалере) Новарӑри аптекара туяннӑ. Вӑл килте чарӑнчѐ те: «Антония, сивѐ шальран», — терѐ. Чухӑн инке, хӑй Микеле савнийѐ пулнине ӑнлантӑм-ши, пѐлместѐп.

Эпѐ халѐ пилѐк ҫултаччѐ, ялсенче уйрӑммӑнах, эпѐ никампа та калаҫмасӑр калаҫмасӑр калаҫмастӑп. Эпѐ пуриншѐн те вӑтанатӑм. Ҫынран хӑранипе Новара хулине кайсан пытанса пытантӑм. Кӑршѐсем ҫак улшӑнӑва ӑнланса илчѐҫ те, теттесене мана ача садне яма канаш пачѐҫ. Телее, теттесем хӑйсене ѐнентересчѐ. Ҫавӑнпа пѐр ирхине мӑнаккӑшѐ хӑйѐн Микеле пиччѐшѐ мана печени илсе килчѐ те ӑна ашшѐ енчен кукамай панӑ шурӑ улӑм карҫинккине чикрѐ. Сехѐрпе пѐрле вӑл ҫенѐ ҫӑмарта хучѐ. Вӑл манпа пѐрле хула аббатѐ ҫывӑхѐнче ырнаҫнӑ ача сачѐ патне ҫитрѐ. Хама кѐтсе илме мӑн хӑмӑш алака уҫсан, эпѐ кӑшкарма пуҫларӑм. Хӑранипе эпѐ карҫинккана ҫѐр ҫине ывӑтрӑм, ҫӑмарта ҫемѐрсе тӑкрѐ те пур ҫѐре те вараланса пѐтрѐ. Мӑнаккӑшѐ мана ыра кӑмӑлпа ҫѐклесе, киле илсе килчѐ. Ҫапла вара, эпѐ хӑтлѐхн пѐрремѐш кунѐ те юлашки пулса тӑчѐҫ.

Эпё тавата җултанпа пулса тухрә, тетешә: - Концеттина, пуҗ ыратма Кармиери (ләплантараканнине) илсе кайма Новара патне кайяр. Эпё мул җулә җинче грек пек чупрам, грек районенчен кайрам, хаш чухне ёсес килнине сунтерме фонтан патенче чарантам та, «Дю Суркатту» аптекана җитрем. Вәл, фармацевт, эпё кёске вәхәта кайни җинчен, Новаранран җисём пек тавранни җинчен каласа пачё. Пилёк җула җитсен мана аякри тавансенчен Барселонана илсе кайрәҗ. Унта пёрремеш хут куртәм та, питё телентермешпе те... радио! Эпир те пәрҗа пуставен татакне туянма пёр лавккана җул тытрамар. Сутуҗа сәннә: - тутәрпа җак шарф туянса тәнә. Юлашкинчен вёсем хайсене хайсем ёнентерчәҗ, сутуҗа вара кавак та тупери йәлтәркка атлас икё юлашки җынна пачё. Тепёр кунне эпир амәшә патне пир илсе килтёмёр, вәл темиҗе кунран тумтире тултарчә. Вырсарникун эпё хама Новари маркисёсемпе баронёсен хёрёсем пекех туйрам.

1941 җулхи хёлле, вәрҗә варринче, атте хайён ёҗне Сардинире пётернә, пёр тусёпе пёрле җурҗёр хулинче телей шырама тата унан кивё ёҗёсене пурнаҗлама тәрәшнә. Сывләшра анне атте патне җитессе систерни те пурччә, җаванпа та эпё пәлханса кайрам, пёррехинче эпё унан вырәнә айне шуса кётём, эпё салтрам та пулас рис ёмкёчён икё пёрчине кростикапа сәнарәм, мөншён тесен тете мана нихәҗан та җуман. Вәйпа илсе кайрә мана. Астәватәп, эпё суранланнанран юн курнә. Кунён-җёрён, җаван пек кёпене, җаванпа кёпене каялла чикрем, никам та асәрхамарә.

Амәшә пәрәниччен мучи җуртёнчен йёркене пәрахма тәрәшнә, мёскён җын пёччен юлнә. Вәл электричество җутине, җав вәхәтра лордсен прерогативине лартасси җинчен шухәшлатә. Ана җу җинче "у лусу" усә курнә. Микеле пичче җавәрчә: тепёр темиҗе кунран вәл электрикана черетпе чёнсе илчә те хайён килёнче җутә вырнаҗтарчә, җаванпа та җёршыва кайсан йывәҗ пусма җинче те пёчк җутапа килентём. Кабинет патне (Латрейәра) кайсан, унан лаборатори

хыҗёнчи пёрремёш хутра ырнаҗна ансат шятак, унта яланах ещёксен кәкарне чиксе хунә, а́на ыйтсан, тетёшә а́на хатёрлеме хатёр пулмалла.

1942 җулхи март уйахён пёрремёшёнче ирхине, кәвак атлас, унән тетёшәпе тата унән аслашшәпе пёрле Сан-Себастиано хулинчи площадьре амәшәпе йәмәкәпе пёрле, урәхла каласан, автобуса, автобус патне җитрә. Җаванпа та вёсене чугун җул вокзалёнче илсе җитернә. 4 җулхи - кёрен йәмәкә хәпарасшән пулман, тет те, а́на каланә сәмаха ёнентересшён пулман: -Эсә сирён пата каймасан Иетто ду пичетти - (эпә сана икә балл таватәп).

Эпә, малтанхи җуралнаскере, инке витём күнә, эпә кайман та Новара хулинче юлнә. Эпә текех макәрса вёҗлемерём. Кукашшён ытамёнче хәтләх шыраттәм. Вәл та пёчченех юлнә, эпә унпа пёрле юлас тесе, унпа пёрле пурәнтәм. Җирём кун хыҗҗән амәшён пёрремёш җыравё килчә, вәл җул җуре́ме а́наҗла пулнине каласа пачё. Атте а́на килте шыв тата газ кәмакиллә капәр хваттер тупрә, а́на җёнёләхшён. Калавра малалла, килнә хыҗҗән тепёр кунне вәл килте парикмахер патне шәнкәравланә, а́на җу́сне модәллә кастарнә. Ялта пур хёрарамсем те тенә пекех вәрам җуҗ тәхәннә. Пёр сәмахпа каласан, анне унән пурнәҗёнче пёрремёш хут телейлә те кәмәллә пулчә. Калав вёҗёнче вәл мана ма́наккәша сёнчә. Вәл, паллах, манән Кастраниге асапланнине шухәшшаман.

Антония инке мана каялла илсе килчә, упәшкине октябрь уйахёнчи пёрремёш клас ыра́нне иккёмёшне җырма вёрентме пёрремёш класла кёнеке туянма хушрә. Чухән мана: эпә текех ыляма пултараймарәм, анчах аукционсемпе цифра́сем җырса вәхәт уйәрма тиврә. Кастраниген кашнинчех вёрентекен Сан-Базилиоран вёрентнә. Вәл Мария ятлә пулнә, вәл ма́наккәшә пёлекен капитан хёрә пулнә. Вәл а́на пёр стакан шыв сёнчә. Җав вәхәтра эпә а́на тетрадь кәтартрам, вәл мана ачашларә. Вәл сумкәран хёрлә кәранташ туртса кәларчә те «Брава» тесе җырчә. Мёнле саванәҗ, мёнле телей мана мухтанине, вәл маншән тёлёмелле. Кашни кунах ытларах йәпанә, ача ашшён

пиччешёсемпе аслашшё-асламашёнчен илсе çүреме ырлахламтам, анчах манаккашё кирлё мар терё.

Вал эпё вёсене хам мёнле сипленни синчен, тэрантарни синчен пёлтерме пултарасса хэрарё. Тёрёссипе, ситёнме, аталанма тивнё хёршён апат ситместчё: ирхине мана сырпа пёр татак хытэ сакэр, кантэрла помидор салачёпе икё оливка пачёс. Касхине унан упашки Антония манаккашё пулна чухне, чёре сухан синче никёсленнё соуспа макарон пёсернё. Эпё ана симен пулсан, эпё баррель катерва ёсме пултаратап. Темице кас тёрлёрен пулма вал макаронпа пэрса е сёмсе сёмсе полента пёсернё. Раштав, Сёнё сул, Карнавал тата Манкунра канэ чэх е кролик вёлернё. Январь уйэхёнче вёсем сыснана вёлернё, унтан вёсем йуёсё саламипе сара тытна, анчах вёсене сётёк-сатакпа симелле пулна, унсэрэн вёсем султалэк тэршшёпех сителёксёр пулна пулёччёс. Вырсарникун пёр вэхэтра, тет пиччешё сакэн синчен шухайшакан вараланчэк стипендиё туянчё, вал мана йёрёнчёк е петрушка туратти сине, ашаланэ стиглиолэна, йалахтарса ситернё. Вёсем пурте йунё апат-симёс пулна, мёншён тесен, вёсем каланэ тэрэх, асатте-асанне пек сая яма кирлё мар, вёсем мана тепёр хут калассё: - Кур-ха, вёсен яланах колбасапа тата стоковай пуласемпе тулна тегам пур, ёсме-симе пулать. Сав сынсенчен - терёс - аякра юлмалла -. Пиччёсем ытти таванёсем аннепе атте патне континент патёнче сине тама сине тама ёненёрен хэраса үкнё. Вёсем вёсене курайманнине курайманшэн сав тери нумай тэрэшрёс, хэш чухне тел пултэм, эпё вёсене курас мар тесе, алэсене куса чикрём.

Сентябрь уйэхё ситрё, саванпа та манэн экзаменсене иккёмёш класа вёренме кёме тиврё. Пиччесем мана яла илсе ситерчёс, хэйсене дворникпа пёрле сёнме сёнчёс, вёрентекенпе иккёмёш тата экзамен комиссийён вёрентекенёпе пулчёс. Вёсем мана пурне те сэмарта парнине илсе килчёс, манэн сыхэ пулчёс. Эпё сав сынсемпе нихсан та сыхэну тытман, классра вара темице икё вырэн пур. Манпа пёрле юсав экзаменёсене пулашакан хёрсем татах та пулна. Вёсем мана

доска сине хушса хучёс. Кальмай та, доска та маншан питё сёнёлёх пулнă. Эпё хăранипе тата намăсланнипе сұлсă пек чётрерём, операцисене мёнле татса пама пёлмен, мёншён тесен Антония мăнаккăш номерсене пёр вунă сынран пусласа вунă таран сырма кăна вёрентнёччё. Вёсем вара мана тетрадь сине сăмах майлашăвё сырма ыйтрёс, пёчёк шухăш, анчах хăш сұл пусламаллине пёлмерём. Сав пăтранчăксем хыссан манпа пёрле дворникпа пёрле пулчёс. Инке мёнле сырни синчен ыйтрё те, дворник а́на хирёс ответлерё, анчах юлашки хут преподавательсем учительсем хăйсемех килёшеçсё.

Тёлёмелле те, результат лайăхчё, мана иккёмёш класа сўреме йышăнтăм: школа кайма хатёрччё, анчах сăвасан ыйтăвё суралчё. Микеле пичче ёнерхи кун лавккана кайнă та хура пиртен тарса хăтăлнă. Пёр кун хушшинче Антония мăнаккăшё манан мундир туса лартрё. Папкăна туянма укса ытларах кирлё пулнă. Пиччесен укса пур, анчах вёсен перекетлёхён сирёп чёрне пур, саванпа та въл, капотсене, сятса ячё те мана чўрече клипёпе папка турё. Вёсем те ручка та туянман. Пичче сўхе йывăс татăкёпе тунă, унан вёсё сётёлсе пётнё. Икё тетрадьпе кăранташ вёсене суррогацилеме пултарайман, вайпа туянма тивнё. 1942 сұлхи октябрён пёрремёшёнче манпа пёрле школа кёчё. Въл, паллах, школ ыйтнă, мёншён тесен эпё, паллах, школ ыйтнă, саванпа та въл, паллах, суралнă тесе ыйтсан. Учитель ыра кăмалла пулчё, мана хёрхенсе кётсе илчё, анчах эпё унран хăратрам, мёншён тесен сылтăм алă вырăнне ашшён макарон завочёнче ача чухне пулнă инкеке пула резина протезё пулнăран. Мана малтанхи тенкелсенче вырăн уйăрчёс. Сёнё юлташсем, эпё сұлталăка курманскерсем, эпё пуррипе кăсăкланчё, вёсен хушшинче мăкăртатрёс: - анчах ieivi сауса sicca -sicca пур-и? - (Кам въл сак ырхан хёр?). Эпё питё хăратрам та, вăтанатăп, савар усма пултараймарам, вёрентекен мана юратса ыйтнă ыйтусене те хуравламарам.

Эпё питё лайăх хёр пулнăччё, шăкăртаттарма ыйтсан, эпё хăюлăх ситереймерём, саванпа та эпё а́на хам сине турам. Эпё киле таврăнсан,

манаккашэ мана пичке тултарчэ, мэншэн тесен вэл манан кёпене тепёр куннех типётнэ пулэччэ. Кунсем иртрэс, кашнинчех пёр япала ситет. Вёрентекен кун варринче кантэрла ситрэ, вэл мана туалета асатрэ, анчах хаш чухне манса кайрэ те эпэ ана каялла тавэрнэ. Юлташсем мана ним вырэнне те хумарэс, манран пэрэнчэс, вёсем манпа туслашма тэрэшмарэс.

Вёсем хушшинче вёсем пёр-пёрне пёлнэ, мэншэн тесен вёсем ялта тёл пулэрэн, ялти сурта ситме пёр сехете яхан утмаллаччэ, савна май вёсен тусэ пулма май сукчэ. Ку пичесем яла эрнекун кана килчэс, пёр кёленче эрех умёнче вёсемпе пёрле темице телейлэ сехет ирттересчэ. Анчах ытларах чухне кинеме машэрэ валли эс заказёсем илме килте юлнэ. Ултэ сул хушшинче эпэ вэрэм мул сулёпе утрэм. Сурма султа эпэ сулсасем хупэрласа илнэ фиалкан сыххисене пустарма чарэнтэм.

Эпэ выхлоп шукулне ситрэм. Кантэрла ситсен, эпэ цикадасен хэлхасэрланса каякан сивиттийёпе тата чэрэ чунпа тёл пулмасэр, ял тэрэхёпе пёрле тавэрэнтэм.

Эпэ сав шэхлимра ирёлтэм, эпэ хампа пёрле хампа пёрле хампа пёр сыханусэр атмосферэра, ман пата ытларах та ытларах йывэрланса пыракан манаккашёпе, пёччен юлтэм. Пичче, эсе ялан тенэ пекех трактиртен вёслерэ те сёрле килне яланах усёрле тавэрэнчэ. Хаш чухне, ытти чухнехинчен те чапларах, сухалса кайрэ, киле каймарэ. Ана сур сёр варринче сырма хёрринче фонарь сугипе шырама кайнэ. Вэл сёр синче укнине курсан, ана каялла тавэрэнма укёте кёртнэ.

Сав вэхэтрах шукулта лайэххине пёрлештереймерэм. Пёрремэш четверть хыссан вёрентекен отчет карттисене, унтан сыханнэ палласемпе тата, шел пулин те, мэн пур предметсемпе валессе панэ: манан отчет карточки класра чи япаххи пулнэ. Инкене хавхалантарас тесе, эпэ ана ытти отчет карточкисем манпа манаккашэ ярса тытрэс, терэм. Сапла вара, кун хыссан эпэ хам тёллэн

хӱюллӱ пултӱм, савӱнпа та эпӱ юлташсемпе туслашма тӱрӱшрӱм. Эпӱ вӱсем патне сывхарасшӱнчӱ, анчах вӱсем мана хӱсен сӱмахӱсенчен кӱларса ячӱс, мӱншӱн тесен эпӱ вӱсен кусӱсенчен чухӱн хӱр пулнӱ.

## Виççемёш сыпак - хайяр ваййисем



Кастрангире пёччен пурәннә сулсенче вәхәт нихсан та иртмерё, мёншён тесен сав вәхәт сес пулать, мёншён тесен кайәксем чаләшнине тата сулла тинёсрен пуслакан сирокко хәлхана кёнине итлемелле. инвалажланә Сьрмари Зиг Заг маршручә тәрәх айләма лартнә. Ялти чөрчунсем манән туссем пулнә. Сапла вара, эпё хамән вәхәта фантазилле турәм. Эпё хампа тупе хысёнче е йывәссен турачёсем хушшинче пулса тухнә кёлеткесенчен пусласа хамән тёнчене турәм: тискер чөрчунсем, рыцарьсем Рокка Сальваттесса, унтан манән рыцарьсене чиксе лартрәм. асамлә вайсем эпё вёсене үкнё, эпё вёсене хәранипе пётнине сәнанә. Унтан эпё роккана астаха туса лартрәм, вәл сасартәк ту синчен уйрәлчә те мёнпур кампанисем валли хәрушләх акать. Эпё пёлётсене уләштартәм, вәл вёсекен кимёсем пулса тәчә, тупере аякри тинёсрен тухса каяс шухәша кайса куртәм, унта мана аннепе йәмәксем кётрёс. Сьрма шывёнчен тухса шысса кайнә сураксем те сьрмара аталаннә пысәк чөрчунсем пулса тәраçсё, вёсем те усентәрансене тымарё-мёнөпех тәпәлтатса тәраçсё.

Хәш чухне эпё Антонин мәнәккәшён киревсёр сән-питне аса илеттём. Вәл мана юратман, вәл мана юратман, эпё әна тиркенё: анне мана йәмәкне шанса панә, анчах вәл мана пёррехинче илме килет тесе сәмах панә: эпё час-часах



йыва́сsem сине ларата́п. , Эпё аттепе пёрле шурá лаша хы́сне ситнине куртáм. Сан-Басилиопа Валлаллакаццáри кúршёри ялсенче сынсем пурте тухса кайна́. Сака́ хёрарáмsem, ачасем тата хáш-пёр ваттисем сес юлна́. Вёсем пурна́с сес пырса тивнё чёмсёр ялсем пулна́. Ва́хат чарáнна, сынсем пурте улшáнасса ёненнё, хáсан та пулин, ва́рсá хыс́сан, цивилизаци сав сапаланчáк суртсен ушкáнне, вилёмпе тата чётрекен ушкáна кёрешнё пулеччё. Манáн туссем пуласшáнччё, эпё пёччен маррине тата пáрахса хáварнине, вёсене хúтёлеме пултарнине, эпё вёсене е савсене килне хúтлэх илме пултарнине пёлсех тетёп. Эпё хамáн сёмьесёр, манáн атте-анне тинёс хёрринче, сав вёсё-хёррисёр кáвак тёслё, манпа вёсем хушшинче сúллё те сёнтерме сук ту пек пулна́ теме те ирэк сукчё. Ун вырáнне манáн ма́наккáшёпе пурáнма тиврё, вáл мана хёсёрленё. Эпё ун синчен шухáшласан, эпё áна сав сухáрса тата тискер сасáпа тарáхтарса яна́ пек туйáннине куртáм. Кáшкáрмалли, кáшкáрма, кúрентерме, кúрентерме тата пётнё сасá.

Уна́н сассинчен чёрчунсем те хáраса үкнё. Упáшките сес вáл хырсáна антарна́ та сасá калáпáшё хáйне сурáхáн ёсме пётёмпех улшáнна́. Хёр хáй тавра мён пулса иртнине áнланма пултарáйман тесе шутланá инке. Пурне те áнлантáм кáна мар, унсáр пу́сне, улшáнман та, пассивлá та пулман. Ку вáл пёрмаях хирёсú пулна́. Вёсё-хёррисёр те ывáнтаракан кёрешú. Ва́хатран ва́хат-ва́хатран ва́хат синчен шухáшлаттáм: вáл ватá та хáрушá мар, эпё сáмрáк та вáйлá, анчах мён пур пáхман пулсан та áна япáх пáхман пулáттáм пулин те, ку манáн сáт сáнталáкан пёр пайё пулман.

Хáш чухне эпё кёпе-йём сума кайна́ сынсене тупна́ юханшыв патне сывхарáм, лимáна тума, урáхла каласан, простынсьемпе хуплашкасене пурне те тислёкпе малти вырáна суса тасатрёс. Е тата, сурáлса кайна́ хыс́сан, вёсем сурáх сáмне сума килнё те áна хёвел синче типётнё, унтан áна шуратмалла, унтан кроватьсен матрацёсене чикнё. Эпё сыран хёрринчи чулсем хушшине юлна́ лаптáксене пустарма кайрáм, вёсемпе пёрле эпё хамáн патч пуканине

тумлатрәм. Мён тумаллине пёлмен чухне эпё креветкәсем шырама рива-дель-пёве синчи чулсене сёклемә пусларәм, вёсем чёрнисемпе пурнисемпе пурнесемпе сыхрам. Эпё вёсене киле илсе килтём, каqxине кинемей суртта ашаласа сисе янәччә: маншән ку уйрәм апат пулчә. Хәш чухне раксем вырәнне, чул сёклесенех, вёсем тәкәнчәс, вертикаллә сиккелесе, хәраса үкнә пёчәк шапасем пур. Эпё вёсене манән юлташсем тесе шутланәччә, хәш чухне вёсене сёрёпех тёттёмре хәварса хәварма тивнөшөн хёрхенетёп. Каqxине килне таврәнма тивсен, эпё Микеле пичче патне айләмра тунә янәравпа шәнкәравларәм. Хәш чухне суллахи вәхәтра Скардиносен сөмйи пулнә чухне айләмра сүллөрех суртра пурәннә, эпё вёсене тупма кайрәм. Эпё Миммапа вылярәм, вәл тәвансенчен чи пёчәкки пулнә.

Пиппо пире пуканесем валли пукансемпе сөтелсем лартрө. Темисе сөхет хушши ротәра пурәнма питё аван. Ирхине вёсем сөт илме юханшыв леш енне кайсан чөнчәс. Вёсен кёресә тултармалли пур, "әнлав" әна сәвәннине курнипе сырлахнә. Ёнесен еркөнә, Каппеллери Микка хёрхенмесёр, мана сур стакан сөнет. Инке киләнче сурталәкра икё хутчен сөт курәннә: вәл печени тунә чухне тата Мәнкунра кәвакарнә кәвакарчәнсене сапаланә төслә сәмартапа хатёрленә чухне. Сөт вөрөтнә чухне эпё юлашкине үкрём. Ялти суртра пёр-пёр йәранә пурччә, тетөшөн, әна вырән теме пулать пулсан, икё тимёр чөкөс сине уләм матрасә сине вырнастарнә, мөншөн тесен Кринен Новара әна хәварнә. Сүлте ваттисен кивё одеялө сөс, сунтарса, сунса кайнә уләм синче сывәрмалла пулчә. Эпё сывәрма выртрам, әна трусиксёр кун қаса йәтса сүреттём. Кашни қасах сав түпене сәнлама май сук. Сумәр сунә вәхәтра тәррине кёрекен шыва пустарма контейнерсем кирлө пулнә. Сөрле шәкәртатмалла пулсан, пүртрен тухса утам патне сывхартмаллаччә. Әнланса илмен пулсан, мөншөн тесен ёмөтленнә, савна уләмра тәваттам, ирхине эпё те пичке кётүсә илсе кайрәм. Антония тете те кун қаса усә курнә сав кёпепех сывәрма выртнә, Микеле пичче амәшә сакна пәхнә.

Бйхӑ церемонийӑ яланхи йӑлапа пулса пычӑ: малтан сыварма выртмаллаччӑ, унтан манаккашӑ патне ситрӑ, унтан пичче унӑн йӑмне тата йӑркисене хыврӑ. Кӑнтӑрла илсе пыракан сарлака кӑпепе вӑл кровать патне кайрӑ те стена сумне сӑтел сине хунӑ су люкене сунтерчӑ. Эпӑ, ухмаха ернӑскере, питӑ лайӑх пӑхасшӑн мар пек куратӑп: вӑл эпӑ стена синче, китаи мӑлки пекех, суламне сунтерме анӑ чухне, хайӑн формине, Дин-Донпа, пӑтнӑ, сав мӑлке пек куртӑм. - Эх, мӑн лайӑх сӑнӑ! - терӑ вӑл, мӑншӑн тесен вӑл усӑрӑлнӑ пӑтӑм эрех ӑна сав тери шӑрӑх панӑ. Вӑсен вырӑнӑ сумӑнче икӑ наушник, урӑхла каласан, типӑтнӑ смоква тытнӑ икӑ пысӑк хӑмаш карсинкки пулнӑ. Вӑсем вӑсене вараланчӑк та сунӑ сӑтӑк-сурӑксемпе витнӑ, юлашкисем вара пиччен таса аялти кӑпи пулнӑ. Ман вырӑн сывахӑнче кӑкӑр сумӑнче сӑкӑрпа хӑлле шула кайсан, аялти кӑпе-йӑмпе манаккашӑн сӑкӑрӑ тавра сӑнтерчӑс. Эпӑ вӑсемпе эрнекун кӑна усӑ куртӑм, эфир Сӑнӑ Сӑнӑрен кӑлтума кайсан. Пиччӑшӑсем сапла каланӑ: ял тӑрӑхӑнче вӑсене лартма кирлӑ мар, мӑншӑн тесен вӑсене кирлӑ мар сӑме кирлӑ мар.

Январь уйӑхӑнче вӑсем сыснана вӑлернӑ. Вӑсем хӑш-пӑр колбаса, таварланӑ сӑмарта хатӑрленӑ. Терракота чӑлмекӑнче вӑретнӑ урасене чиксе хунӑ. Ытларах чухне вӑсем май уйӑхӑнче сӑнӑ сарлака пӑрсапа сӑессӑ, мӑншӑн тесен вӑсене йӑлана кӑнӑ тӑрӑх сӑме май сук. Пӑрре, сурла уйӑхӑ, эпӑ питӑ выснӑран манаккашран ыйтрам, сӑкӑрпа мӑн сӑмеллине пӑлместӑм. Темӑн те эпӑ ӑссӑр тесе сырма пусларӑ. Пӑррехинче шултан таврӑннӑ чухне эпӑ йӑмакпа пӑрле мул трекӑ тӑрӑх Офелипе паллаштрам. Вӑсем амӑшӑн тӑлахӑсем пулнӑ, Францирен ашшӑпе пӑрле таврӑннӑ.

Вӑсем манран чылай шупкарах, эпӑ хӑрхенетӑп, эпӑ вӑсене сапла каларӑм: эпӑ пурӑнатӑп, тет, сӑк сехетре инке шыв илме хатӑр, кӑмакара апат-сӑмӑсӑпе чӑлмек пур, ӑна илсе кай, апат сӑнет, анчах ӑскӑ-сӑкӑ. нимӑн те каламастӑп, никам та сук.- Вӑсем мана тав турӑс те выслӑхран хӑстерчӑс, манӑн сӑнӑе пӑр икӑкӑленмесӑр пурнӑсларӑс. Май уйӑхӑнче пиччесем пӑрса пӑсернӑ чухне

сысна ашне илме кайнă та, çав чўлмеке çеç тупнă, эпё, паллах, эпё нумай кун хушши пулнă тесе шутланă, çавăнпа та вёсем мана укça тўлемелле пулнă тесе шутланă. Çав вăхăтра эпё питё мăнаслантăм, мёншён тесен вёсем çав тери лайăх çапăçнă чухне эпё пёрремёш хут кăмăллă пултăм. Гигиена пърçi çуккипе пётём çурт тăрăх пăшърханмасър хуçаланнă. Çёрле вёсем мăйне çапрёç, мăнаккăшё мана кашни каçах оливка çавёпе çунтарчё, пърçасем юн ёмсе ан кайчър. Ирхине сърланă пек туйăнакан çамка çуралчё. Мăнаккăшё пекех, манăн пуça çума хăнăхманчё. Тепёр енчен, мăнаккăш çўсе кăтралатнă, хутламёнче усрама шывпа тата сахърпа çу сёрнё.

Пёрле вёренекенсем вара яланах таса пулнă. Вёсенчен чи чухăннисем те ман пек вараланчăк пулман. Учитель те маргинализаци ёçне те тўпе хывнă, вёсем мана юлашки тенкел çинче пуринчен те аяккарах çакрёç. Манăн ўт-пў çинчен сырса кăтартма çук вараланчăк. Вёсем мана çулталăкра пёрре, Феррагостора, ялти чи пёлтерёшли, юханшывра çавăнчёç. Пёрре анне çинчен шухăшланă вăхăтра çичё çула яхăнчё, вёри тислёк ашне кёрсе каятăп. Сылтăм алла çунтарса ятăм та мăнаккăшё мана тухтър патне илсе çитереймерё, анчах кашни кунах курăксемпе эмеллетчё. Манăн икё кăвакарнă çамарта евёрлё икё хăмпă пурччё, въл нихăçан та куçман усаллăхран кăшкърса ятăм. Эпё шăшисем шăхърнă пек туйăнчё.

Икё уйăхран манăн асамлăх сывалнă, анчах эпё хамăн паллăна тытатăп. Шкул тапхърёнче, эпё пёр вырсарникун балкон çинче пулнă чухне, пёр хёр манран: «Винсензина мисс катехизис урокне каяс килет-и?» — тесе ыйтрё. Мён иккенне эпё пёлмен, мёншён тесен инке мана чи кирлё уявсем ячёпе çеç массаллăн массаллăн массаллăн массаллăн пурăнтарма хистенё, эпё чиркёве мёне пёлтернине аңланман. Пирён çурт умёнче Буми атте священник пурăннă, анчах эпё апа питё темиçе хут тёл пулса калаçса тăратăп та ун çине ирёксёр пăхрăм. Тете мана хăсас килнине тепёр хут каларё: - çав священник хайён чёлхине касма пёлтерсен -. Анчах эпё ыйтрăм та кётмен сёртен катехизис

урокёсене илме ирёк илтём. Ҙав тавраләхра эпё түрех хәтлә пулчә. Ҙамрәк хәрарәм мана буклетпа хаҗат пачё. Эпё Иисус җинчен илтнипе питё савәнәслә пултәм. Эпё ун җинчен килтех каласрәм та, эпё ытла та пёчёк-ха, тесе ответлерёҗ. Эпё җапла ответлерём: ушкәнри пур ушкәнсем те җавна тума пултарасҗё, терём. Анчах вёсене эфир хамәрпа килёшнёччё ёнтё, җавәнпа та эфир Сан-Никола священникёпе: Корпус Домини кунёпе, килёшрёмёр.

Шурә платье ёҗё сиксе тухнә, анчах такам мәнәккәшёсене тара илнё тесе пёлтернё. Кётнё вәрәм кун җитрё: ирех вәл манпа пёрле Дигиуна чиркёвне кёчё. Вәл ытти хёрсем те пур тесе шутланә, мёншён тесен вәл катехизис хәрарәмёпе җыхәнма нихсан та пусарнә. Эпё хам пёччен пулнине әнланса илтём, вәл мана җине тәчё: - Багги, йёркесёр -. Ытти җынсемпе пёрле манән вёрентекен те җав ирхине кёмёлреччё. Хәш-пёр хәрарәмсем әна ләплантарасҗё. Священник килсе җитрё те мана аләран тытса җавәрәсшән хәвара илсе җитерчё. Вәл мана халиччен илтмен илемлё сәмахсем каласа пачё. Эпё райра вёҗнё пек туйәннәччё те, хам хушәра каларәм: - священниксем чёлхене касни тёрёсех мар, чәнах та вёсем ача асапёсене әнланма пёлесҗё -. Эпё әна ыталаса илнё пуләттәм та савәнәслән чуптунә пуләттәм.

Вәл мана Пененсшән пилёк «Аве Мария» выляма хушрё, эпё каллех вырәна кайрәм. Темён җийёнчех священникра җавән чухлё виртма хушнә тесе ыйтрё те, эпё вара: - җамрәк хәрарәм каҗәрәлни вәртәнләх пулнине вёрентрё. - Ҙапла, анчах та пёрремёш хут каласа пама тивет - Арпие җине тәчё. Нимён те тума җук. Массәллә, пёрлешү тата тухәҗра пётёмёшпе пёр пек җын аллине ыталаса илсе җапла калама хистенё: - Восия мана пиллет. Эпё мучирен пуҗларәм, яланах пёр предложени, кайран мён пур тәвансем тавра җүреттём. Гаетана инке мана буклет пачё. Выҗә, анчах мана никам та җиме сёнмен. Яланхи пекех, церемони хыҗҗән печенисемпе гранитәна илсе кайма барта җүресси йәлана кёнё, анчах вёсене перекет маниярән илсе кайнә: кәнтәрла

эпир макарон сисе янă, кăнтăрла эпир фотографа кайрăмър, мѐншѐн тесен тăванѐсем аннене пѐр Фото ярса пама сѐннѐ.



Эпѐ иккѐмѐш класа пѐтернѐччѐ, ăна питѐ пѐчѐк сасăсемпе аталантартăм. Сав сұлхине пирѐн сұ тăршшѐпех ял тăрăхѐнче пулма тиврѐ. Хирѐс: - эрнекун та пулин кѐлѐ патне каймалла та пѐччен мучие тупмалла -. Вăл питѐ лайăх сын пулнă, астмăпа чирлѐ. Хѐрѐ ăна тимсѐрлѐхшѐн кăштах тимсѐрлѐх кўнѐ, мѐншѐн тесен вѐсене упăшки кондициленѐ, кўршѐсене, тăванѐсене тата ашшѐне яланах тарăхнăран.

Эпѐ кѐпе-йѐм суса тасатма илсе кайрăм, ăна Михерилло пытанса тăракан мăнаккăшѐ патне илсе килтѐм, унсăрăн вѐсем инкек пулнă. Ашшѐне те юратса пăрахман: пѐррехинче унăн сурма-йăмăкѐ Кастрание вилнѐ тесе асăрхаттарма килнѐ. — Эсѐ тухса каймасан, эсѐ Каучие сыватма илсе каятăн (вăл ăшне сапать) ăна.

Вечеринка ялта пулнă чухне музыка ушкăнѐн компонентѐсене «хытă пай» сѐннѐ, сак мороженăй, саванпа та унăн уйрăм сирѐплѐхѐ тесе ят панă. Микеле

пичче, въл ѝна юратманнине е ыра кӓмӓлпа сес тӓртсе янӓшӓн, въл мана сӓпла чӓннине курчӓ: «Концеттина, килӓр те мороженӓй ил». Сӓпла вара, эпӓ сӓв сайра тӓл пулакан вӓхӓтра мӓнле те пулин ыра япала тутанса пӓхрӓм.

Тахсанах Козентино Ди Басено доктор мана аса илтерчӓ, сӓв вак-тӓвеке аса илчӓ. Музыка ушкӓнӓ хула урамӓсенче ачасене вылянӓ чухне парада хутшӓнма хӓтланӓ. Анчах вӓсем пуррине тӓрре кӓларас тесен, компонента «пӓлмелле». Сӓкна сӓрӓплетес тесе кӓпе кӓсйинче алӓ тытрӓн. Эпӓ хамӓн Микеле пичче сӓкӓн пек хысӓн утрӓм, въл ашшӓн пусламӓш тата тӓлӓх вӓрентекенӓн ывӓлӓ Джанни Козентино ертсе пыракан пусӓнче аллине тытрӓ.

Сӓнӓ вӓрсӓ варринче хӓш-пӓр бомба тӓкӓнма пусланӓ. Пурте тарнӓ та, хӓш-пӓр паллакансем пирӓнпе пӓрле Кастрангире хӓтлӓх илнӓ. Маншӓн пулсан, ку ӓскӓ-сӓкӓ пулчӓ, мӓншӓн тесен эпӓ унпа пӓрле пулма пултаратӓп. Въл сӓв шпилькӓсен шӓхличӓсене туйса илчӓ. Орландо кукӓль-асап лавккин хусин ывӓлӓн синкерлӓ хыпарӓ те сӓитнӓ. Домодоссолӓри амӓшӓ, тӓваттӓмӓш хут йывӓр сын пулнӓ чухне, Розапа тата Антоньетӓпа пӓччен юлнӓ. Аттене сӓк тӓллевѐ тума Сицилие чӓнсе илнӓ. Кайнӓ хысӓн темисѐ уйӓхран въл амӓшӓ Эмма ятлӓ пӓчӓк хӓр сӓуратнине тата тӓватӓ ачапа килне таврӓнма май пуррине пӓлнӓ.

Шел пулин те, Домодосола сӓитнӓ въл йӓсӓ кӓтменлӓх тупнӓ: Эмма 12 кунран пурӓнма пӓрахнӓ. Тепӓр икӓ кунран фронта таврӓнма тивнӓ. Темисѐ уйӓхран - сентябрӓн 8-мӓшӓ хысӓнхи шанчӓксӓрлӓхпа сӓрӓплӓх тапхӓрӓ пулнӓ - въл сӓр хӓсметӓнчен хӓтӓлма ӓлкӓрнӓ те вӓрсӓ амӓшӓ патне сӓитессѐ кӓтекен Новара хулине таврӓннӓ. Въл пӓчӓк атӓ-пушмак тӓвакан лавкка усрӓ. Ун патне кашни кун каятӓп. Атте качча тухнӓ хӓрарӓмпа, сӓр упӓшкѐпе пӓрле сывӓрма выртнӓ сула сӓитичченѐх. Пӓррехинче эпӓ Бертолами площаднѐ хӓпарнӓ сӓре кӓрсе кайрӓм. Унпа юнашар лавкка сынни аттепе каласнӓ. Эпӓ сӓв индекспа тата

аннене кусарнӑ амӑшне илсе ҫитерме тӗллев лартнӑ медиумпа васкарӑм. Кӑршӗ мана илсе кайма пултарчӗ, атте вара йӑл кулса: «Санӑн ӗҫе ӑсталанӑ», — терӗ. 44-мӗш ҫулсенче хӑмӑр ача ҫуралнӑ, ун пекех кӑтрахах.

Бадиавчире ашшӗ енчен мучи хырӑмлӑх ракӗпе чирлесе ӱкнӗ. Эпӗ мӑнаккӑшӗнчен ӑна курма ирӗк илтӗм. Эпӗ час-часах Кастрангирен каятӑп та, юханшыв хӗррипе утрӑм. Эпӗ ӑна вырӑн ҫинче, лӑпкӑн, астӑватӑп. Кукамай ҫаплах лавккара ӗҫлетчӗ, ӑна сахал вӑхӑт уйӑрма пултарать. Вӑл шӑнасене тытма оливка турачӗ чикрӗ, анчах унӑн вӑй-халӗ япӑхлансах пычӗ, эпӗ вӗсене тытрӑм. 1944 ҫулхи ноябрӗн 2-мӗшӗнче 66 ҫултах рай вӗҫнӗ. Атте Сицилиреха. Пытарас ӗҫе те тетесем хутшӑннӑ.

Вӑхӑтран вӑхӑта кашни вӑхӑтра пӗр-пӗр амӑшӗн ҫырӑвӗ илтӗм. 45-мӗш ҫулта атте Домодосла хулине таврӑннӑ, манӑн шӑллӑм Джузеп 46-мӗш ҫулта ҫуралнӑ.



## Таваттамёш сыпак - су, полковник тата усал куç



Вәрçа пётём тёнчере ларса пынă, сыхăну йывăр пулнă, амăшён амăшне текех йышăнмарăмăр. Телее, ашшёне Берсаглири ўт-пёвёнче Сицили патне таврăннă, çавăнпа та въл ман пата темиçe кунлăха ирёлкён килнё. Вәрçа пула ялсенче сынсем нумай пулнă. Куçса килнё сынсем ытларах чухне вунпилёк кун хушши чаранса тăнă, анчах ялта бомбăсем пăрахма пултараççё, вёсем султалакёпех ялта пурăнма кăмăллаççё.

Çав сынсемпе эпё кашни вăхăтах хўтлех илтём. Апат-çимёсе çитмен чухне таватă ачаллă çемье яланах лайăх кăмăлпа пурăннă. Нумай типё смоква тытнă пиччесен амăртăвне куртăм та никама та пamarёç: эпё варттăн алла илсе килтём вёсене илсе килтём. Ирхи апатшăн мана кăштах фава пърси пачё, эпё вёсене вёсемшён хёрхенетёп. Хытă çăкър та: мăнаккăшё мана шула кайиччен кёсьене чиксе янă татăк, эпё аначасемпе пайларăм та, сырма хушрёç, эпё суланта выляттарчёç, пёри вара çав тери лайăх вылярё. Теттесем, пукансем тата кроватьсем мана тата унăн йăмакёсене шăпа кёртнё, аслă йăмакё вара пире патч пуканесем турёç.

Хаш чухне çапла пулса тухрăм, эпё юханшыва антăм, таврари хёрарăмсем тислёкпе кёпе-йём çума тухса кайнă, эпё вара икё пысăк чулпа çёкленё савăтра шыва ашăтма вут тăханса пăхма юлтăм. Эпё çак операцисене мăнаккăша тума

нихсан та курман. Въл нихсан та суса тасатман, шыв хёррине кайман, унн сунтарнӓ та вараланчӓк тумтирне кӓтартман.

Ытти чухне эпӓ килте тёртнӓ пир-авӓра икӓ-вицӓ кун сарӓлнӓ хӓрарӓмсене сӓнарӓм. Вӓсем ӓна йӓпетсе, ӓна хӓвел сунтарса янӓ хысӓн типӓтнӓ. Инке мана яланах киле чӓнетчӓ, анчах эпӓ илтмен пек турӓм. Вӓрцӓра хӓрӓ те Туринран хӓрпе таврӓннӓ. Сальватора хисеплесе, тӓван мар ывӓлне, ӓна королева пекех йышӓннӓ. Сав вӓхӓтра вӓсем ялта юлнӓ та, мӓнаккӓшӓ ыра йӓрӓнӓ тӓвас тесе шӓрши кӓнӓ супӓнне, кӓпе-йӓм алшӓллисене, типӓ савӓт-сапана, сӓтел ситнине тата салфеткӓсене туртса кӓларнӓ. Ун ыраӓнне мана тарсӓ пек тыткаларӓс, мана комиссисем тума тата фонтанран шыв илме ячӓс, мӓншӓн тесен хӓнана ӓсатасси намӓсӓ пулнӓ.

Раштав ситрӓ, сурсӓрти йӓла тӓрӓх, ирхине хӓрача хӓйӓн ачине ачана лайӓх парне пачӓ: чӓлмексемпе пукане турилккесем лайӓх пулчӓс. Эпӓ уншӓн савӓнтӓм, анчах сав вӓхӓтрах эпӓ сӓлленсе сунатӓп, мӓншӓн тесен сав япаласем нихсан та пулман. Эпӓ вӓйсӓрланса та вӓйсӓрланса кайрӓм. Виноград пур, анчах ӓна сисе ярасӓс: эрех ӓсме хӓстерме тиврӓ. Кӓршӓсенчен вӓрланӓскере кӓна сисе пултарнӓ. Ахаль мӓйӓрӓсене пустарнӓ, анчах вӓсене сутма пусланӓ. Хӓшӓ-пӓри вӓрман шӓшисене килӓштертӓм. Пиччӓшӓсем сӓтне Раштавпа Мӓнкунра кӓна туяннӓ, печени хатӓрлеме, эпӓ ӓна вӓриленнӓ чухне чей кашӓкӓпе ӓна йӓпӓлтатса тӓратрӓс. Темӓн сӓмартана вӓкар кусӓ патне сайра хутра кӓна хатӓрленӓ. Эпӓ час-часах вӓл ӓшаланӓ пек пуласса шансах тӓратӓп: - Айтӓр, кӓштах пулсан, тата ананас ядро (вӓл Мессина каччи пулнӓ, вӓл ял тӓрӓхӓ, вӓсене сӓнӓлле иртсе каймалла тесе, сухалать) эфир вӓсене сутатпӓр та, эфир вӓсене сутатпӓр та. уксана илӓр -. Сӓмартасене икӓ уйӓх пустарнӓ, унтан сутнӓ.

Сӓмарта туяннӓ Мессина аллинче чӓппи тупнӓ пулас. Сунара сунара сӓремелле, кам та пулин сисе пултарать, ытгисем вӓсене сутма е хӓл валли

усрама хёвел җинче типётнё. Октябрь уйахёнче каҗхине илемлё каштансем туня. Хяшё-пёри унён куккашё вёсене пўлёмри сётел җине хаварса хаварна (талкар җинче мар, җутапа җёкленё җупа җунтарна ручка җинче), ирхине тавата җын җине тана чухне вал вёранна. — терём те каштансем җинчен каласа пачёҗ: «Ирхи апат пултёр». Вёсене выслаха пахантам, җисе ятам, анчах вёсем җу җинчен пёлнё, вар-хырам ыратма пусларам. Куккашёпе мухтанна: - Эпё манукама юрататап, каштансене те җёрле җитсен те хатёрлетёп -. Тёрёссипе, пичче унён куҗёсенче курайман. Вахатран вахат-вахатран вёсем шура, вал җилленме кайна чухне вут-җулам хёрлё пулна: пёчёк пулсан та җав куҗсем унён пичё җине тапанна. Вёсем пёчёкё те таран, ансар шатаксем пекех, эпё курайман. җав вахатра дизентерипе хуртсем җёнтерчёҗ. Тете хутран-ситрен пёр чей кашакё җу пачё. җакя хуртсене аяккала сирсе ярать, хайне ёнентерес тесе макартатать... унтан вал «Юриту» ятла фильмран пусланчё: - Мацдай а верму груксу квенну язви, ù u mazzu, вал пур христианин та сёнчё. Оу Луриди Сёну, е ытларикун Сёну, Меркуридий Сёну, О Джувиди Сёну, е Винарди Сёну е Сабуту Сенту, Маттея дю Юрну, Манкунри Маттея дю-Юрну Вирму Страдуду, Тирра-Каска.

(Эпё язычник пулна чухне мантар хурт вёлернё, халё апа эпё христианин пулнине вёлертём. Ытларикун Святой вырсарникун, Святой вырсарникун, Святой эрнекун, Святой эрнекун, Святой шаматкун, ирхине, ирхине, Сорма Сорма ирхине, ўкет. Святой вырсарни җинче, җёр җинче).

Мёнле пуранма пултарнине пёлместёп.

Кунта скобкапа уҗатпёр.

Нумай җулсем хыҗҗан хырам ыратни мана җёмёрчё. Эпё пўлёмри пек пысак машинасемпе пайаркасем тума кайрам. Вёсем мана язва пуррипе җуккине

әнланма шурă пепке апачё пачёҫ. Шел пулин те, нимён те курăнман. Рентгенолог хай гастрит пулнине пёлтернё, ыратнине ҫамаллатма мана темле паллиативла панă. Эпё пёр апат кашăкё шыва та ирёлтерме пултарайманнине ҫитрём. Эпё алла ҫула яхăнччё. Армандо ди Пиаценза тусё Паоло мана специалист патне илсе ҫитерме сёнчё. Вăл Мазцео доктортан та килнё. Гастроскопи инструменчё пырне кёреймерё. — Эпё ҫак хёрарăма мёнле ҫалма пёлместёп, — терё тухтър, — хăма хупнă. Пўлёмрен вар-хырăм тунă ҫынсем пётём ҫурăмёпе тухрёҫ. Эпё Флебопе носилкăра. Тухтър мана икё уйăхлаха ҫирёп пăхма ҫырса пачё. Эпё инструмента тавърса панă чухне вăл халё те иртмест. Тепёр виҫё уйăх тата вайларах пăхни.

Пилёк уйăхран инструмент пилора ҫёмёрме пуҫланă. "Тёлёнтермёш!" — Мазцео тухтър. Трубкана илсе пăрахрё, вăл мана нумай ыйту турё, вăл ҫуралнă чухнех е япала пулнă-ши? Эпё макърма пуҫларăм: — Ку вăл, тен, Зизил мана хуртсем валли панă ҫу пулать пулё. Тухтър аллисене ҫўҫе чикнё: «Ҫăва? Эсё чёрё-ха!» Вăхăтран вара эпё вар-хырăм ҫине търсах търăшрăм.

Мазцео доктора, манăн пурнăҫа нумай ҫулсем хушши ҫалса хăварнăскере, эпё мёнле те пулин канма медицинăпа ҫеҫ киленме пултаратăп.

Балконран такам а̀на чёнсен, инке вёсене ҫавърнă пуҫлаха тытса тăнă. Унтан а̀на типё тытмалли черкке Феррочино илме сённё. Вăл упăшкине а̀на туянма ўкётлерё те, ирхине пёр черкке пачё.

Ҫав ҫуртра, ҫитменнине тата тёшмёшлёх те хуҫаланнă. Куккан яланах хай а̀сатнă эрехшён пуҫ ыратать, анчах та унăн сăлтавё — такаман усал куҫё пулнă. Арăмён а̀на ҫёклемелле пулнă: вăл шывпа турилкке илнё, тăвар тата пёр тумлам ҫавăннă, унтан пуҫ ыратма Прицинтупа пуҫланă: - Оглиу Биридитту, Оглиу Сантисиму, tras та тикёс те стабиль тата Скачча Студ Марокчиу, Оглиу. Биридито Фатторти Фаттори тата Скачча Стим Маммукка... (Телейлё ҫу,

Святой Ойл ҫак ҫурта кертет те ҫак усал куҫа хавалать, пиллӗ ҫу вайла тунӑ тата ҫак шуйттан хавалать...).

Ҫак пилленӗ ҫу пӑнчӑ, анлӑланса, вӗсем ӗненнӗ тӑрӑх, усал куҫа кӑларса пӑрахнӑ. Ҫавӑн хыҫҫӑн кӑшт ҫеҫ пӗлӗмӗн тӑватӑ кетессипе сапнӑ та пуҫ ыратать.

Нефть аманнине сиплеме кашӑксене сыхӑнтарнӑ, яшка тума аш татӑкӗ пулнӑ. Ҫав хӑрушӑ хутӑш вӗсемшӗн йӑнӑшмасӑр пулнӑ! Ирхине мана Магnezипе пӗр стакан шыв пачӗҫ. Кӑштахран чӗтресе, эпӗ хама ирӗке кӑларма сивӗ еннелле тухмалла пулчӗ. Эпӗ сывалса ҫитсен, эпӗ асамлӑ хӗрарӑмран ярса патӑм: ҫиппе вӑл мана пуҫран пуҫласа ура тупанӗ таранах виҫсе пӑхрӗ. Пӗр татӑк ҫукчӗ, ҫав ҫулхи вилӗмрен хӑйӗн вилӗмӗнчен хӑйӗн сӑмахӗсене пӑхса тухрӗ.

Ҫул ҫинче пичесем Турра, святойсенче, Мадоннара ӗненнӗ пулсан та. Кашни ҫулах сентябрӗн 8-мӗшӗнче вӗсем Тиндарие, ҫӗршывран ҫирӗм километра яхӑн ҫӗршывран халалланӑ сӑваплӑ вырӑна ҫуран ҫуран ҫуран ҫула тухнӑ. Пилӗк ҫултан пуҫласа манӑн ҫав ӱкӗт тума тиврӗ.

Ӗнер Тиндари святынийӗ патне илсе ҫитернӗ чухне инке ҫетӗк-ҫурӑксене (шӑтӑксене) тунӑ. Пичче пункчӗпе сунара кайнӑ та пӗр-икӗ хир кашкарӗ пӗҫерме илсе кайнӑ. Лайӑх пӑхас тесе, мӑнаккӑшӗ чавнӑ муковниксене те хатӗрленӗ. Вӑл хӑйне тӗкӗрӗпе тӗкӗрӗпе пӗр татӑкпа тасатнӑ. Унтан «Заза ӑҫта, манӑн илем» ятлӑ юрӑ ҫӗнӗлӗхре пулнӑ, унран эпӗ ӑна «Зиззи» тесе чӗнме хӑнӑхнӑ.

Касхине вунпӗр тӗлне эпир Тиндари хулине кайрӑмӑр. Ывӑннӑ та ывӑнса ҫитсе ывӑннӑ, эпӗ ӑна нумай хутчен тӑварсӑр шывран ыйтрам, анчах вӗсем ӑна ытти ывӑнтарнӑ ҫынсем пек ларексенчен туянмасӗ: вӗсем чиркӗре вырнаҫнӑ пӗртен-пӗр фонтан хӗри, вӗри шывран вӗри шыв ҫӗкленмест. арсураӑна лӑплантарма. Йӑлана кӗнӗ тӑрӑх, нухрат, пӑрҫа тата канализаци туяннӑ, унтан вӑл массӑна кайнӑ, Мадинзуцаӑна кӗлтунӑ, тухӑҫра эпир ял ҫыннисемпе тата

манӑн атте тӑванӑсемпе тӑл пулӑ. Кӑнтӑрла эфир таврари оливка йывӑҫҫисем айӑнче апатланма кайрӑмӑр. Эпӑ ҫав тери ывӑнтӑм, ҫав кун туссем умӑнче ыра кӑмӑллӑ пулма яланах апачӑсем пулӑ. Кӑнтӑрлахи апатра кӑмака ҫинче тискер мулкач пӑсернӑ, тетте сунара кайма, пӑрӑҫпа тултарнӑ пӑрӑҫ, виноград тата килте тунӑ сухарисем пулӑ. Киле таврӑнма юлташсем май илнӑ: машина е лаша лавӑсем. Эпӑ пӑхаттӑм та, каялла утма пӑрахрӑм. Пӑр пичче пулсан кӑна лашапа ҫӑреме май килсен кӑна, унсӑрӑн вӑсем ыратнӑ.

## Пиллёмёш сыпак - Тәманасем



Тён снчен те, манән пиччепе пәтранчәкләхра регистрациленнеччә, савәнпа та вёсен Сан-Горгио чиркёвөнче пальма снчен каласа пама тата каласма тивёслә пулнә. Ирхине пилёк сехетре пулса тухнә, священник малтан сынсене пурне те часовнъара каласа панә, унтан вәл хёрарәмсене сыләх кақарттарма пусланә.

Пысак хура шаль тәхәннә мәнәккәшәпе тәкәннә чухне решетке сывәхәнчи тумтир тәхәннә: майракаллә ингаляцисем тумалла пек туйәнчә. Вәл та сәпла каласа пачә: "Халә санран килет, терә. Сүлталәк хушшинче әпә сыләх кақарттарма пултарайман. Инке мана үпкелешрә: -Савәнтан кулма кирлә мар, сүлталәкра пәрре ситет, унсәрән хуҗана илме тивёслә мар, мәншән тесен куҗупа та сыләха кәме пулать -.

Тәхәр святой кәлә, причасти, савәнтах килте. Яланхи пекех, кукка усәсәр сәлтавсене пула чәтрәннә, ун патне нерв үсләкә пырса кәнә. Сәнлама май пур сценәсем пулса тухрәс: сав кун темшән пәрремеш пулмалла пулсан, вәл сурма пултараймасть, унсәрән Сүлхуҗана сәвартан ывәтрәс. Енчен те инкеке пула сакә пулса тухнә пулсан, вәл кәкшәм хупәлчине илнә, шалтан сурнә та шёвеке шывпа тата сахәрпа сүтатнә. Святой эрне валли эфир сәрле те ялта юлтәмәр, манах каҗхи проповедьсене сүреттәмәр. Кәснерникунсенче кәвакарчәнсем хатәрленә, әна тәрлә формәллә печениллә паста шывпа тата анеллайнпа, наркәмәшлә тәспе вәретнә сәмартапа тунә. Ирхине Дигиуни тулә шәхәрмалли

илемлѣ чиркѣвѣсенче пулнѧ, унтан сѹлталѧк тѧршшѣпех лайѧх пулма шантарнѧ висѣ нефелла сѹлси (медицина курѧкѣ) пулнѧ.

Кун каѣа унѧн пѧталанѧ Иисуса кѹрентерес мар тесе, йѣппе пѣсернѣ пулсан, вѧл хѧйне хѧй кѹрентерес хѧрушлѧх пуррине курсан, тата ытти те. Сѧв кун мѣн пѣрлештернѣскершѣн эпѣ пичкесене те илместѣм, унсѧрѧн Иисус макѧрса ячѣ. Шѧматкун вунпѣр сехетре канѧслѧхпа чѣрѣлѹ кѣлѣ пулнѧ. Ачасем пурте священник пиле илме, унтан ѧна сѣме кѧвакарчѧнсене илсе килнѣ. Эпѣ нихсан та сѧв кѧмѧллѧх илме пултарайман, мѣншѣн тесен ытларикун Мѧнкун хысѣѧн йѣркеленѣ школ сѹлсѹревѣ валли икѣ сѧмартапа усрамалла пулчѣ. ѧна вѣрентекене сѣнме тиврѣ. Мѧнкун кунѣнче мана чѧн-чѧн макарон самолечѣ илсе пачѣс, ытла пѣчѣккине ытлашши тѧкакламасѣсѣ. Ку пичче вут сѣнче пулса кайнѧ сѧтмана пушмакне сѹтатса тѧрать. Енчен те кинемѣ ѣсѣ пѣтнине пѣлнѣ пулсан, вѣсем ѧна тѹленѣ пулсан, вѧл мана сѣннѣ: - укѣа илсе килнѣ-и тесе ыйтѧр-ха теттеран.

Пирѣнпе иксѣмѣр ѧна икѣ чура пекех юратма тиврѣ, анчах ѧна кусариччен, ѧна вунѧ лирпа тата пиллѣкмѣш сѣнпа килѣшрѣмѣр. Укѣа-тенкѣ ѧна сѹхѧрнѧ банк валли хатѣрленѣрен тѧкаклама пултараймарѣ. Пѣрре мѧнаккѧша каларѧм, шѧпапа выляс килчѣ. Сѣнтерессе ѣмѣтленнѣрен килѣшрѣ. Манѧн суя пулнѧ. Чѧннипе илсен, эпѣ хампа пѣрле тумланасси те лайѧх мар пек туйрѧм: вѣсен юбкисем пур, анчах мѧнаккѧшѣ юратман, манѧн вара пѣтѣм тумтир илсе килме тиврѣ. Пурте шурѧ сѧмран сѣленѣ чѧлха тѧхѧннѧ, хѧмѧр е кѧвак, унѧн хѣрлѣрех сарѧрах тѣслѣ носкипе сырлахмалла пулчѣ. Эпѣ вѣсене чѣркуссѣ сине сѣклесе илсе килтѣм, анчах чи пысѧк инкек вѧл — урасѧр пакѧлчак патне ситрѣ. Эпѣ сѣелте пѣр мѧшѧр кѣске чѧлха илтѣм. Эпѣ сѣтелѣклех аяккалла пѧрѧнтѧм, сѧвѧнпа та манѧн тумтиршѣн те уйрѧлса тѧмалла пулчѣ. Пилѣк лирпа эпѣ тата икѣ лайѧх чѧлха туянма шутланѧччѣ, анчах вѣсем класа кѣриччен ирхине тѧхѧннѧ пулѧттѧм. Сѧв кун лавкка хупѧннѧ. Укѣапа пѣрле киле таврѧнаймарѧм, мѣншѣн тесен инке тупнѧ пулѣччѣ. Эпѣ вѣсене мул трассѣ тѧрѧх чул айне



пытарма шутланӑччӗ. Ҫӗрле ҫумӑр ҫавать, хутран тунӑскер, эпӗ тепӗр кун ирхине вӗсене шыраса илме кайсан, эпӗ ӑнланса илтӗм.

Вӗсем вунпилӗк кун пурӑнчӗс, кинеми манран: эпӗ ҫак лаптӑка выляса илнӗ-и? — тесе ыйтрӗ. Эпӗ те чӗререн пулмарӑм, ҫапла хуравларӑм. Ҫав укҫа нихӑҫан та килмен. Святой эрнекун, Мадонна Аддолоратӑна хисеплесе, учительница ӑна ӑнлантарса пама ыйтнӑ. Эпӗ намӑспа ҫӗре кӗтӗм. Паллах, вӑл пурне те пӗлмен, ҫавӑнпа та эпӗ мӑнакӑшӗнчен икӗ хутчен ҫапрӑм. Шкулта эпӗ яланах кӑмӑлпа ҫӱренӗ, анчах кӑтартусем япӑх пулнӑ. Мана никам та ӑнланмасть, ҫавӑнпа та мана сӗнӱсене пула яланах ҫӗкленӗ, ҫавӑнпа та анне мана яланах вӗренме хистенӗ. Кушакпа кӑна йӗркеллӗччӗ, пӗррехинче ӱсӗр пичче хуларан каялла таврӑннӑ, вильӑх тӑрантарма татӑк илнӗ. Салтаксем хӑварнӑ мушкет илсе ӑна уҫӑ ялсенче вӗлернӗ. Маншӑн пысӑк ӱкӗнӱ пулчӗ.

Ҫапнӑ вӑхӑтра эпӗ кӱршӗсем ҫулнех юлнӑ тулӑпа урпа пӗрчисене ярса тытма кайрӑм, эпӗ вӗсене миххе чиксе, миссис Тиндер юханшывӗ ҫинчи арман патне илсе кайрӑм. Эпӗ вара Новара патне ҫӑнӑх патне илсе килтӗм, вӑл амӑшӗ патне илсе килтӗм, вӑл ӗҫшӗн, икӗ пӗчӗк ачаллӑ тӑлӑх арӑм пулнӑ май, ирхине вӑрманта йывӑҫ тума кайрӗ те ҫӑкӑра хатӗрлеме духовкӑна ҫаврӑнчӗ. ӑна ҫӑнӑх кӑштах укҫа-тенкӗ тата ачасем валли кӑштах ҫӑкӑр илме илсе килнӗ.

Сентябрь уйӑхӗнче эпӗ ӱсентӑрансем ҫине хӑпартӑм та, туратсем ҫине ҫекӗлпе ҫакӑнса тӑракан тростник карҫинккисене, тростник карҫинккисене лартрӑм. Инжирсене каснӑ та хӗвел ҫинче типӗтме хӑварнӑ. Темиҫе кун иртсен шӑрӑхланса кайрӗҫ. Пысӑк карҫинккасемпе ӑсатнӑ хӗлле ҫинӗ. Ҫав илемлӗ тапхӑрсенче кӱршӗри кӱршӗ Мария миссис типӗтнӗ смоква хатӗрлет. Ӑна шырама час-часах ҫӱреттӗм. Вӑл нумай ача амӑшӗ пулнӑ. Вӗсенчен пӗри, Кармело, эпилепси пулнӑ. Вӑхӑтран вӑхӑта тупайман. Пӑшӑрханакан амӑшӗ ӑна шырама хатӗрленнӗ, эпӗ унпа пӗрле кӑшт та пулин савӑнтартӑм.

Эпё пиллёмёш класа сүренё чухне вёрентекен пире кинона илсе килекен ашшё-амашёсене «Алпәр пёчёк альп» фильма курма асәрхаттарма ыйтнәччө. Пиччесем: «Эсё сав әпәр-тапәр каяс сук». Пуп таванён умёнчи таванён ывалё: «Сирён ана әсатма тивет, эпё ана та курмарәм», — тенё. Унтан вёсем кусса кайрёс те, эпё кайма пултартәм.

Амашёнчен канфетсемпе пёр пакет килсе ситнеччө. Хәшне-пёрне шула илсе килнеччө. Ку вәл высләх тапхәрё пулнә, канфетсем те сахал пулнә. Эпё пиллёмёш султа чухне вёрентекенён аппашё таваттамёш вёрентнө. Вәл канфетсене манран мёскён хёрачашән ыйтрё, эпё вёсене пурне те хәвартәм.

1945 султа атте Домодосла хулине таврәннә. 1946 сулхи раштав уйәхёнче тепёр хут куртәм та унпа пёрле анне ача кётнө.

Атте-аннепе пёрле вунә яхән телейлө куна тәкаклани. Эпё час-часах аслашшө-асламашёсене, пиччесене шырама каяттәм, савәнпа та эпё вёсене сутакан кинемейән нумай куёсене ёсрём. Юлашкинчен анне мана хәйпе пёрле Италие илсе каясшәнччө, анчах мәнәккәшө яланах суя та эгоист, ана мана хәйпе пёрле хәварма ёнентерчө. Эпё пиллёмёш класа сүренё, хамән йёркесёрлөхе шута илсе яланах йывәррән. Пёчөк шәллө сурални сінчен пёлтерни кунсенче пулнә. Пурте савәнәслә, анчах сав вәхәтрах савәнәспа, ыратәвөпе макәртәм. Тен, сак сәлтавпа, экзаменсене сәвар усман пулин те, мана вёрентекен сөклет. Сав сулхине сёршыв гимназин пёр пайне йёркелерө, манән юлташсем те тенё пекех унта кёме экзаменсем хәтёрлерөс. Маншән нимөнле майсем те пулман: пёртавансене савән пек шула тәманасем кәна сүренё тесе үкөте кёртнө. Тёрёссипе, гимнази пётнө хысқан пёри Мессинәна әстафәсемшён каймалла пулнә. Атте-анне кёнекесем валли укча-тенкө яrsa парасси пирки шухәшлама тивнө, вёсем нимөнле тәкак та кәларман пулөччөс. Эпё малалла та макәрса ятәм, мёншён тесен манән малалла вёренесшёнччө. Унтан вёсем мана икө сулләха профессионаллә икө сулләха вёренме кёме май

сёнчѣс, вѣтам шулан икѣ сулѣ тѣсѣлать. Чи чухѣсем унта, кирек мѣнле тѣслѣхре те йышѣннѣ. Каялла-маллѣ утнѣ чухне, ирпе кѣнтѣрла, эпѣ сул сѣуре ве тухрѣм. Шкул тѣрлѣрен пулнѣ: математикѣна вѣрентнѣ директор хирѣс чи шѣтѣк арсѣннисем те итальян тата француз профессорѣсене усѣмлѣн каланѣ. Хѣрсемшѣн килти ѣссем тата арсѣнсем валли аграри ѣнлавѣсем шар курнѣ. Чѣннипе вара нимѣн те вѣренмен. Манѣн тупѣш вѣтанчѣк пулнѣ, савѣнпа та вѣл пите ѣсме пултарать.

Вѣрену сулѣ вѣслениччен пире учительсем ыр кѣмѣллѣх театрне хатѣрленѣччѣ. Манѣн сакгниззо пек тумланмаллаччѣ. Куккѣшѣн копла, кѣске трусик сук. Эпѣ унѣн мѣнаккѣшне каласан, вѣл: «Эсѣ мультѣ каузѣна ларт», — тесе кѣшкѣрса ячѣ. Эпѣ ѣс-тѣна сухатман: ывѣлѣн пушмакне кивсѣн ыйтас тесе Барбиере Лизза арѣмѣ патне кайрѣм. Сапла вара, эпѣ нумай алѣ суннипе пиччѣшѣсем шанчѣксѣр пулни хушшинче, сав сѣнсем хушшинче, сав тери лайѣх тумланнѣ.

Шел пулин те, сав икѣ сул та иртрѣ, эпѣ шула ѣмѣрлѣхех вѣслерѣм: эпѣ малтанхи пекех пѣлмен сѣн тесе шухѣшлатѣп.

## Глава Сесто - Восия мана каҫарать

### (ҫәлтәрсен ҫути)



Августра эпё вуникё ҫулта чухне анне ман пата ашшөпе тата шәллөпе пәрремеш хут куртәм. Унан пөчөк сән-пичё мана савантарчө, эпё ҫав кунах хамән пурнәҫри чи илемлө ҫын пекех аставатәп. Атте-анне мана шкула илсе ҫитерме мана хәйсемпе пәрле илсе кайма шут тытрөҫ, анчах мәнәккәшө вуннәмеш хут вөсене ҫак шухәшран уйәрса илчө: вәл мана ҫуту-илү лайәх вөренме пултарать, ҫавәнпа та вәл мана ҫөвөҫө пулма ярать. Ҫапла вара, манән ирөкне хирөҫ пулнә. Атте-анне тухса кайрөҫ, эпё вара Сицилире ухлах пек юлтәм. Ҫавәнтанпа манән канәҫләх пулман, эпё яланах вәрттән мақараттәм. Пиччесем ҫапла каласө: манән мана хөр пәхса үстернө (хөр те ҫавән пекех ыратнә пулөччө). Пөррехинче мәнәккәшө ҫөршыври чи лайәх ҫөвөҫсенчен, анне те вөреннө, манран: вәл мана өҫе илнө-и? — тесе ыйтрө. Ҫөвөҫө: унан сакәр хөр пулнә өнтө, йышне үстереймен. Темән әна өненерме ҫамарта илсе килнө хыҫҫән тепөр кунне: — Эпө пөр уйәхранах пәхса тухатәп, тен, пөр вөренекенө те, тен, Турина тата сирөн тәван тәван валли вырән ирөклөх юлать. Пунктуаллә, пөр уйәхран инке мана лабораторие әсатрө. Ҫамрәк хөрарәм, пөр метр ҫурәран ытла ҫүременскер, мана көтсе илчө: — Юрать, эпө сана асаплә пулнәран илсе каятәп, эсир ман пата килес вырәнне, мәнәккәшөпе пәрле пулма кәмәллатәр пулө тетөп. -. Ҫапла шухәшлама вәл йәнәш мар. Тепөр кунне

саккарта эпё хампа паллаштартам. — Лаборатори пуслать, — терё въл - ун чухне эсир урайне ларатър -. Калав мана шършлама пусларё. Эпё хам пултарнӑ пек тасатма пусларӑм. Эпё пёчёк пулнӑ, вуниккёре пулнӑ, анчах сакӑр кӑтартнӑ.

Эпё урайне ҫума пёлмен: ял тӑрӑхёнче въл чулран та, ялта та, плитка пулнӑ ҫёрте, кинемӑ ӑна пётерес мар тесе ӑна нӑхӑҫан та ҫуман. Эпё мёнпур вӑя хума тӑрӑшрӑм, анчах ҫёвёҫ мана лайӑх ҫӑвӑнманран ашак пачё. Тӑхӑр ҫулта вёсем ёҫлекенсене ҫитнё те ҫёнё ёҫпе (ача) кӑсӑкланма пусланӑ. Пурте мана хёрхенӱ сывлашёпе сӑнарёҫ. Эпё вёсен сӑмахёсене туйрӑм та, пурнӑҫри чи кирлё япаласене пёлмен пёлётсем ҫинчен ўкрём. Вёсем мана ҫёвёҫё тесе темиҫе ёҫ пачёҫ, эпё хаваспах туман, анчах вёренме пултарайманшӑн яланах эрешленё. Кунӑн лайӑх енё пурччё: кӑнтӑрла килёнче ял ҫине таврӑнмалла мар, килте шӑппӑн ҫисе пурӑнтӑм, сётел ҫине салфеткӑна саратӑп, кёленче, шыв кёленчи, шыв кёленчи тата турилкке пурччё. Пёр сӑмахпа каласан, пёр татӑк хытӑ ҫӑкӑрпа сыр ҫиме ахаль ҫынсем пекех сётеле тутине тӑхӑнтӑм. Кӑнтӑрлахи апат хыҫҫӑн хамран тӑхӑр ҫул аслӑрах, ҫёвёҫ пулнӑ кӱршё патне кайрӑм. Въл манӑн айванлӑх умёнче куҫа уҫма пулӑшрё. Амӑшё унпа, слон урисемпе, тепёр ҫынпа, пурӑннӑ.

Хӑш чухне мана пёр турилкке шӱрпе илме чёнчёҫ. Ҫёвёҫ мана ача тумтирне хёреслё ҫёвё тума пулӑшма ыйтрё. Хӑй вӑхӑтёнче эпё хурлӑхлӑх кризисё пулчё, ёҫе ҫурмаран пӑрахрӑм. Тепрехинче эпё хӑйён тислёкне илсе пусма тӑрӑх акса хӑвартӑм. Вёсем: «Кам шурлӑхё? Се Пглийу у Морбо? Юлашкинчен вёсем мана ӑнланчёҫ те каҫараҫҫё.

Хӑш чухне эпё Антони ача ҫурчён мӑн-кӑмӑлёсенчен тӑлӑха хӑпарнӑ. Эпё вёсене хӑйсен кунёсене йёркеллё пурӑннӑшӑн кӑштах ӑмсанса пурӑнтӑм. Вёсем сётелпе яланах лайӑх апатланаҫҫё, унтан выляҫҫё, юлашкинчен вара вёсем хӑйсене Турра кёлтума чунтан парӑннӑ вӑхӑтра ҫирёплетесҫё. Эпё ҫапла

шухашларам: — телейё, вёсен ашшё-амашё сук, анчах хёрарам-монахсемпе лайах пуранать, манан атте-анне пур, анчах манан пиччесен упасемпе пуранмалла. Вёсем пёлмесёр, ун хысқанхи кичем допросран сыхланас тесе, эпё ялта пуранны ашшён манаккашне шырама кайрам. Эпё унран укса ыйтрам, саванпа та эпё ана Генори патне сыру яrsa пама ыйтрам, вёсемпе пёрле илсе кайма ыйтрам.

Кашни сулхи ноябрь уйахёнче вёсем мана фортепиано-Вигна синче пулса тухна Сант-Уго ярмарки патне илсе кайрёс. Сак ыранта ашшё енчен аслашшё-асламашёсем сарацси туса хуня, унта вёсем аш-какайпа ашаланя колбаса хатёрленё, вёсене лайах эрехпе пёрле сутна. Маншан ашшё енчен таванёсемпе пёрле пулма, лайах ашпа киленме тата тёслё газпа киленме, бразистсене, фонарьсене, кимёсене, таваттамёш тата бумбаэлли сутса лармалли ырансене пахма май пулчё.

Тепёр кунне эпир Бади-Веккияна Сантюгори працнике, массалля, пёчёк процессие тата кайран, асатте-асаннесен лавккинче, мана колбаса, сакяр тата сарацсисем сёнекенсен цехёнче каятпяр. шалтан мечёк.

Раштав умён эпир Мессинана 3 кун кайрамяр. Таванран сывартамяр. Валь маншан каштах камала кайманччё: пасарти хрещенрен самартасене вярланя пиччесене каласа пачё. Эпё катехизис патне вёрентём, ана вярлама кирлё мар. Хёрёпе кацхине эпир кёнекесем туня джентльмен патне кайрамяр. Сирёплетекен пиччесем мана вёсене туянма укса-тенкё пачёс. Кастрангири святой сётел синче эпё суралня чухнехи сценана тума пултартам. Спаржа турачёсемпе тата мамак ухнипе эпё хушё турам. Кацхине эпё ыхра снарячёсемпе туня икё сутя атмосферипе тата ача Иисуспа юнашар хёлёхлё хёлёхлё атмосферапа киленсе пурантам. Микеле пичче те сак шухаша хакланя, мана тав тавасшан пулна: «Нтоя, валь Индин икё инжир тёртет», — тет, манаккашё вёсене хайсен ыранё айне илсе кайма кайня.

Новарта пёчченех сыварма чарансан, эпё кўршёри Антонеттапа пёрле Антониета чиркёвёнче 5 сехетре Антониттапа кайрам. Чиркү тёпёнче тўлевлө пукансене саккрус панә. Вёсене килтен илсе кайрамар. Каялла таврансан, эфир Каролина штатёнче, инженерән сумалли хёрарәмё патёнче, ирхине ирех ирех ёсленё. Ун чухне вәл Сан-Франческо фонтанёнче таваттамёш пысак таваттамёш выранпа шыв илме кайнә ёнтё. — Кайси, тәхта-ха, эпё куратәп, ёнер кақхине джентльменсем печени малалла кайнине куратәп, ирхи апатра та. Вәл нихәсан та тенё пекех пушә алапа тавраннә. Эпё Антоньётана хәпарма чёнтем те хәюлләраххине сутрам. Каролиная урәх нимён те тупансан, эпё кухняна пёр татәк сәкарпа пёр стакан шыв илме кайрам. 8-мёшччен пыл центрёмсем тума чарантамар, унтан сывпуллашрамар: эпё лабораторие, Антонитта, унән килёнче, амәшне 8 пёртаванпа пёртен-пёр хёр пулма пуләшма кайрам.

Сёнёре кәна эпё пёр хулана туйрам. Тури мучие тупма кайсан кёленчене тасатрам та вәл мана "Сна" (вёсне) пачё. Эпё чёрне лакне туянма кайрам. Эпё те растворатора кәларса пәрахма туяннә, эпё пичесемпе тёл пулассине туйсан. Эпё пит порошокё пек борткопа усә куртәм. Алә: пёррехинче эпё әна пичё сине хәвартәм та манән пәтармахсене, сәпса, күрентернё. — Сәв сысна валли укса әста тупран?. Эпё вара: «Вәл сәнәх пулнине курмастан-и?» Сәв вәхәтра кўршёмсем урәх квартала кусса килнёччё. Пёррехинче мана цирка кайма чёнчёс. — Манән укса сук... — терём эпё. Вёсене вёсене хёстернё. Кәнтәрла матроссем шоупа киленме лабораторие: трапеци сінчи упәтесем, лашасем, слонсем, клоунсем, япаласем нихәсан та курман. Шел пулин те, 8 лира илме тиврё.

Тепёр темисе кунтан, эпё Кастрангие кайнә чухне, Сан-Сальватора, эпё шкулти юлташән амәшёпе, фермерсем туяннә пахча симёспе тултарнә михёпе паллашрам. Вәл манран: яла кайма пултаратәп-и (сәв вәхәтри менталитетшән, сумкәпа площадьне кайма намәс тәрәшнә!). Эпё килёшрём, укса пухас

шухашпа каласрам. Шел пулин те, въл хайён килёнче кёрешнё, мана Америкәри таватә сёр сырлипе тав тавать. Эпё әс-тәна сұхатмастәп. Эпё фантинәри хёрарама центр сутса лира илтём. Эпё урасемпе аләсем пур, савәнпа та эпё картонран тунә пинокки лартрам. Хәш-пёр ача вёсене темиҫе центпа туяннә. Тепёр шухаш: чухән ачасем валли хёвелтен сыхлакан кусләх. Эпё решеткесем умёнче канфетсен витёр курәнакан төрлө төслө канфетсем шыраттам. Сахар хутёпе рамәна касрам та ытти центсене те илме пултаратәп. Икё уйәхран 8 лира таварса пама ёлкёртём.

Аслашшө ватәлнә пулин те, въл пилёк сұлтанпах илсе килнө астма тата грыжа пулнә пулин те, въл хайён хөрө хай патне нихсан та килмен, савәнпа та въл хайне хай кансёрлеме хәтланнә. Сұллахи икё уйәхра Мессинәран килнө хөрө ситсен йёркеллө пулчө: сұлталәк хушшинче пухәннә мёнпур япаларан әна суса тасатрө.

Эпир тел пулсан мана: - Тенёр намәс, мёскён ватәна хырамләхра асаплантарма пултараймастән -. Кақхине пёлтерме кётём, анчах инке йәмәкне -ин-закона критикленө: - въл хула, хайён мён ыйтнине хайён шухашласа кәларма пултарать - мёншён. Эпё вара: «Въл төрөс калать, эпё әна тасатнине куртәм: въл кислотәпа шәкна та сәвать те йәлтәртатать», — терө. Сак вәхәтра въл мана сав япаласем синчен каласма кирлө мар, савәнпа та эпё ирсёр сын пулнә.

Пёррехинче мучи укса пачө те, лабораторири хёрсем каласакан юрә кёнеки туянтәм. Пёр вәхәт ёнтө пытарма ёлкёртём, анчах пёррехинче кақхине ёлкөреймерём те, пёр-пёр йәлтәркка турра пусларө: - сак усал сыснасем те, халө эсө хусаланса пыратән -. Сак сәмахсемпе эпё әна питёнчен туртса илтём. Въл пире пәлхав сөкленө чухне въл пире курмасть, йём писиххине анчө те мана хытә сапма пусларө. Эпё вунвисө сұлтаччө, анчах въл хайён арәмне сөс сапла каларө: — Эпё пёлетөп: сўлте Италири хёрарам пусланса каять, санән



тáван тáванпа пёрле сёршыва каять те унпа пёрле ашшэ-амáшэ патне ярать. Сак самантра эпэ хама телейлэ туйрám, илнэ пичкесен ыратáвэсене те манса кайрám, унтан мухтава усланкине ларма кётэм. Тэттэмлэх аялалла анма пусларэ, — шухайшларám эпэ, сёр синчи мёлкесем йывáс турачэсене тата юханшыв хёрринче кáштах сивэ сил вёрнэ.

Эпэ ыхра сине таянтám та пёлётсем сине пáхса сывáрса кайрám. Эпэ нумай ёмётленнэ, тёрлэ тэслэ ёмётсен ушкáнэ. Сámал силэм питне ачашларэ. Эпэ куса усрám та, эпэ яланах курайман вырáна, сáлтáрсем сүтинче сес сүтатса тáнине пёрремэш хут áнланса илтэм. Эпэ хама сак пáрахса хáварма ирэк патám, тепёр хут ёмётлентэм. Телей манán пэчэк чунáман тумламне вáрттán шэвек пек кэчэ. Эпэ сепэс ача марччэ. Урасем пёркеленчэкленчэс, мэншэн тесен вэсем сырман сивэч вак чулэсем сине утса сүренэ, анчах манán пётэм ўт-пў, чунám та, вáл йáлтах сепэс те сепэс пек туйáнасси йáлáхтарса ситерме хáнáхнá. Анчах эпэ сав кас питэ лайáх сывáрнине, эпэ áна урáх нихсан та тупманнине йышáнатáп. Тен, савáнпа та сáплах астáватáп. Сасартáк алá ман хулпуçси сине хучэ, Антония инке ситрэ те хáйён майлá, сасартáк: "Атя, киле таврáнар. Эпир ситрёмёр, эпир ситрёмёр, эсир унán пиччэшне алáпа чуптáватáр та, эсир áна пиччене чуптáватáр та, áна пётэмэшпе áна каçартáр - Восия мана каçарать. -»». Сáпла пулнá.

Сав касхине эпэ каялла чакрám, сёрле сывáраймарám, сехетсене спасмотикáра кётсе лартám. Эпэ хамán ыйхáна сисмесёрех шуса кётэм пулсан, сасартáк чёнме е áнлану сүлэ сине кусса килсен, сакá мана хáрушá та ыраттарма ыйтрэ, йывáс та пamarэ. Эпэ ытти вáхáтсене усáлнá, сав тискер кайáксене сёрлехи тэттэм стенасем сине тэксёмлетрэм, нимэн тума та вáй илмесёрех, эпэ макáртám та макáртám. Анчах ку макáрни мар, эпэ áна áнланмастáп. Тепёр кунне эпэ лабораторие каймарám, мэншэн тесен манán ўт-пў географиллэ хут пек курáнчэ, сав тери нумай кáвакарнá. Эпэ пёр эрнерен сес таврáнтám, ун чухне паллáсем тэксёмленме тытáнтám.



## Глава Сеттимо - Эмилия



Вырсарникун кӑнтӑрла эпӗ ача ҫуртне пӗр тусӑмпа кайрӑм: пӗр хӗрарӑм-манах, ҫав тери лайӑх шӑтсемпе евангелие ӑнлантарса пачӗ. Ҫав сехете савӑнӑспа ирттерни мӗн тери савӑнӑҫ. Пӗррехинче вӑл пире Мессина епископӗ ака уйӑхӗнче ҫирӗплетӗсем тума ҫитесси ҫинчен каласа пачӗ.

- Ҫак таинствӑна ыйтакан аллуна ҫӗклерӗм, эпӗ ӑна монсиньора Сальваторе Аббадессана пӗлтерӗр.- Мӗн тумаллине пӗлместӗп. Тепӗр темиҫе кунтан эпӗ ӑна Зизие каларӑм. Вӑл намӑсланчӗ: санӑн хресна анне шырамалла. Почтальон хӗрӗ, Рина мисс, ҫамрӑк вӗрентекен. Мӗнле ыйтмалла-ха унран? Тепӗр кунне эфир ун патне кайрӑмӑр та килӗшрӗ. 1948 ҫулхи октябрӗн 9-мӗшӗнче кӑнтӑрла эпӗ хамӑн тусӑмсемпе пӗрле матрица чиркӗвне ҫитерме кайрӑм. Тепӗр кунне эпӗ ирхине хреснамӑшӑн килне кайрӑм, ҫакӑ мана чун-чӗреллӗ филигель браслет пачӗ. Эпӗ савӑнма пуҫларӑм. 11 сехетре чиркӗве ҫул тытрӑмӑр. Епископ килсе ҫитрӗ те Святой кӗлтума паллӑ тума пуҫларӗ. Интервалра эфир варринчи навӑра, пӗрерӗн-пӗрерӗн вӑл пире ҫирӗплетрӗмӗр. Массӑ хыҫҫӑн пичесем хреснамӑш кофене те сӗнмен. Ӑна вӗсем ӑна ахальтен мар «Ытларах» тесе кӗтсе илчӗҫ.

Астӑватӑп, ача чухне яла ҫитиччен Кастранирен таврӑннӑ чухне Ҫӑлакана халалланӑ часавай пулнӑ. Ҫак сын пӗр самант чарӑнчӗ те: «Аннесем, аннесем...», — терӗ. Эпӗ ӑна кӗлӗ тесе шутланӑччӗ. Ватӑлнӑ чухне эпӗ ҫакна

әнлантәм: въл хайён вилнѐ амашѐ тесе чѐнчѐ, въл часавай сийѐнче ырнаснӓ масар пулнӓ. Эпѐ масар сине нихсан та курман, мѐншѐн тесен Зизил святойсен уявне те кайман. Эпѐ пѐлетѐп: сав вӓхӓтра сынсем «Фуссаделло» ятлӓ ырӓнта, Синьорино миссран чечексене туяннӓ, савӓнпа та вѐсем хайсен сывӓх сыннисен вилтӓприне илемлетме кайнӓ. Пѐрре эпѐ Зизие сѐнтѐм: «Мѐншѐн эфир санӓн аннӓн тупӓкѐ патне те каймастпӓр?»

Въл хайне шеллемѐпѐр, тет. - Вѐсене чечек кӓресшѐн мар пулсан "аннесене - аннесене" чѐнсе илни усӓсӓр. - Сак сӓмахсем сине кусса кайрѐ темелле. Эфир Фуссаделло хулине кризантемисем туянма кайрӓмӓр. Святойсен кунѐнче эпѐ Тури мучи патне чѐнме кайрӓм, пирѐншѐн «Аннесен» тупӓкѐпе пѐрле, маншӓн кѐрен асанне. Сав масар ӓна нумаях пулмасть сѐнетнѐ, мѐншѐн тесен вӓрсӓ вӓхӓтѐнче масар сине бомба сѐмѐрнѐ.

Тепѐр савӓсу сѐнтернѐшѐн мӓнаслансан та, манӓн шухӓшсем атте-анне патне кунѐн-сѐрѐн кайнӓ. Эпѐ лабораторире чухне хама хам пӓрахма тӓрӓшрӓм. Эпѐ тутӓ сѐлеме пусларӓм: чѐнсем валли ӓвӓссене хатѐрлерѐм, кӓмрӓк тимѐрѐ сӓнче вѐрсе каятӓп. Тимѐр шӓрӓх чухне пысӓк хѐрсем турачѐсене тӓсса кѐпейѐм пусларса кѐртнѐ. Ӓна сивѐч тытса тӓма унпа икѐ феттуччи хушшинче сѐленѐ пиомбини хѐррине чикнѐ. Эпѐ вѐсене винтовкӓсене сутнӓ хреснашшѐнчен туянма кайрӓм. Вѐсем мӓлатукпа лапчӓтма тивнѐ пӓнчӓсем. Хӓш чухне эпѐ пӓрнесене те лапчӓтатӓп... Сав вӓхӓтрах миссис Орландо аслӓрах хѐрачасем валли укса тӓлесе татнӓ. Эпѐ инсѐтре лараттӓм, анчах уроксенчен мѐн те пулин ӓнланас тесе, хӓлхана пӓхрӓм. Хӓй вӓхӓтѐнче пиччѐшѐсем эфир Фантинӓна «сумӓр» тата «сӓн-сӓпат» тупасси сӓнчен, Новара хулине пѐлтерѐшлѐ комиссисемшѐн килнѐскерсем пирѐнпе пѐрле сывӓрни сӓнчен каласа пачѐс. Пѐрре сынни Зизие: «Эсѐ миѐе сӓлта?» Тата zizi: - Эпѐ куса курма пултарӓп, эпѐ пѐлнѐ мӓкӓль - (эпѐ курӓнмасӓр тунсӓхлатӓп, астумастӓп).

Тури асатте вёсёпе эпё пёр татак симёс пир туянма кайнăччĕ, хамăн пултарулаха юбка пустарса хутăм. Фантинăшăн тухса кайнă кун килнĕ (çуран икĕ сехет). Эпир тăваттара тăтамър. Эпё Зизил юбкана лартнине тĕлĕнтересшĕнччĕ. Çав тери çывăх, эпё утма пултараймарăм. Манăн пултарулаха курсан вĕсем калама пуçларĕç: - Эпир âна үстертĕмър, халĕ вâl пысăк пулма пуçланă, тамана. Вâl пире намăслатать. Эпё вара: «Çак кăмăлсăрлăх, санăн çавăн пек пулсан, унсăрăн, эсĕ те парăн!» Анчах чĕремере эпё: «Çакăн пек ансър юбкапа мĕнле утатăп...» тесе шухăшларăм. Çапах та эпир сирĕн çитес çĕре çитрĕмър. Çав тери илемлĕ юбка эпё âста тунине ыйтса пĕлчĕ. - Si Dion IIIa - (вâl âна тунă) Зизил хуравланă. - Апла пулсан, мĕн те пулин çĕлеме тивĕç пулсан, эпир ун патне пырса кĕретĕпър -. Циветта манаçлахе...

Хăш чухне ялта эпё хам хуйхăрнă япаласене куртăм. Эмилия хăлхасăр-чăтамсър, тен, килсър-çуртсър пулнă. Вâl кашни кун тенĕ пекех эпё пурăннă çултан иртсе кайнă. Такама тĕл пулсан, вâl аллине çăварĕ патне илсе çитернĕ. Хăш чухне çынсем âна çакър татакĕ сĕнеççĕ, анчах тĕтресър хайĕн сырĕсър кĕпçесър çынсем пур, унтан мĕскĕн мĕскĕн мĕскĕн çакăн пек реакции пытанса тăнă: мĕскĕн хĕрарăм пър алакăн пусми çине ларнă та пуçне стена çумне çапать. Пĕррехинче лавккана пралукпа çÿреме кайсан, эпё Антонио, суккър çыннăн, çирĕп сассине илтрĕм. Çĕршыв тăрринче ырнаçнă аббатствăран вâl сардинасем килсе çитнине пĕлтернĕ. Аслашшĕ вĕсне çитсен, эпё пулă тытакан çынна икĕ гектор туянма кайрăм. Кăнтăрла кăмрăка кăмрăкпа çутатăп, сардина пĕçертĕм те сахър хутне чикрĕм. Эмилие курсан, эпё âна патăм. Вâl вĕсем çине тĕлĕнсе пăхрĕ те мана тав тума кулни çинчен асăнчĕ. Эпё âна яланхи чикĕре ларнине куртăм, вâl пуçне стена çумне çапмарĕ, анчах вâl çăварне пурнепе лĕпĕшрĕ. Çав кун эпё çимен: манăн пуçарусене пиччесене âнланччър тесе кăмакаран юлнă кăмакаран тасатмалла пулчĕ.

Ҷав Ҷулшан Анжела ывалёпе Нинопа кантарла Ҷитсен, утнә инвалидпа, аләпа каласнипе каласнә инвалидпа. Вёсем ача Ҷуртёнче шүрпене илме витрепе кайрёс. Пёррехинче Нино кёреҶипе пёччен пулнә, ман патра икё каччә пурәннә та тарса хәтәлнә. Вәл йёмне туртайман. Вәл аялти кёпесёр пулнә. Эпё апа хуплама вәтанса антәм. Ҷарамас Ҷынна пёрремёш хут куртәм. Ку пичесем пёлнә пулсан, ку харкашу пулнә пулөччө.

Атте-анне патне янә нумай Ҷырусенчен пёринче эпё алә сехечё тәвасшан пулнине пёлтертём. Агостина миссис Домодоссоларан килнине пёлсе, эпё ун патне кайрәм. Мана курсанах, вәл мана ыталаса илчө те мана янә пакет пачё. Эпё апа усрәм та тёлөнтём: пурне пек пысак кәтра Ҷуслө хәмәр сурах Ҷәмё, кёлтума шлепке тата сехетлө коробка тупрәм. Эпё саванәслән чётресе илтём, хёрарәм апа ман алә Ҷине вырнастарчө. Вәл мана каялла таврәнма пёр стакан шыв пачё те киле чупса кайрө. Тепёр кунне тетесем Новара патне килсен, эпё Ҷав тир тәхәнсан мана әссәрләхпа илсе кайнә: Ҷёршывра никаман та Ҷакән пек япала пулман, тенё. Эпё апа пурпөрех мәнаслән лартрәм. Эпё Ҷан-Ҷурама каялла туртрәм, кашнинех тёл пултәм. Эпё апа час-часах вёрен патәм, Ҷавәнпа вәл кёске вәхәтрах уйрәлса кайрө. Кастргие кайсан, эпё темле ватә Ҷынпа тёл пултәм, вёсем мана тёлөнтерчөс. Япәх ан курччәр тесе, эпё халё турлетме Ҷук хуҶәлнә сехет Ҷине пәхрәм та, апа тиеме манса кайрәм. - тавтапус у стиссо -. Вёсем мана кётсе илчөс, Ҷула малалла тәсрөс.

Юлташсемпе танлаштарсан, эпё пөчөксө те ырханччө, вёсем пурте «аталанчөс». Ҷырура амәшө Зизие манән кёрен йәмәк пекех «аталанәр» тесе ыйтрө. Анчах Ҷакән Ҷинчен каласа пама та, вәл табу пулнә. Вәл эпё пурнәс Ҷинчен пөтөмпех пёлнине ним вырәнне те хумарө. Эпё яланхи пекех, эпё апа: «Эпё Ҷамрәк хёрарәм мар», — терём. Тата вәл: - Мён тетөр? Эпир сире яланах тытса тәнә. Пёррехинче эпё Кастрангире Ҷывәртәм та, хама япәх туйрәм. Эпё сивөтём. Эпё Ҷапла шухәшларәм: эпё кёлтурәм, макәртәм та, тёттөмре тухрөс, шәкәртаттарма темиҶе тумлам. Вёсем вара: «Әсө тепёр хут тәрсан, тыт!» Тен,

Мадонна-дель-Тидари мана хўтёлерё. Эпё каллех ула́мпа кровать ҫине кётём те ҫыва́рса кайра́м. Тепёр кунне Новара хулинчи лабораторире Ассунта мана ытти чухнехинчен ытларах шупкарах курчё. Официантка вёсене ирсерен ирех кофепе сёт илсе килнё чухне мана та сёнчё.

## Саккярмёш глава - Џака амартавён вёсевё



Новарта нумай вӑхӑт ирттернӑ май манӑн пурнӑҫӑм улшӑннӑ пек туйӑнчӑ: эпӑ Тури мучи тупма кайнӑран, унпа пӑрле кӑнтӑрлах пӑр чарӑнмасӑр пӑр чарӑнмасӑр каласӑрам. Вӑл мана хӑйӑн пурнӑҫӑ ҫинчен тата унӑн пурнӑҫӑ йывӑр пулни ҫинчен нумай каласа пачӑ. Унсӑр пуҫне Ҫӑнӑ ҫӑршывра пулса иртнӑ пысӑк пӑлтерӑшлӑ пулӑмсене ҫӑреме тӑр килчӑ. Пуринчен ытла тӑн ӑҫӑсем, процессорсем, шыва кӑртни, ҫирӑплетӑсем, анчах туй йӑпанӑвӑсенчен ытларах, мана питӑ хумхантарчӑҫ. Вара мӑшӑрланӑва каҫхине паллӑ турӑм, эпӑ ялан тенӑ пекех вӑсен тусӑсемпе Сан-Никола чиркӑвӑнче пӑхма каятӑп.

Пӑррехинче каҫхине эпӑ ашшӑпе пӑрле шуӑ кӑпе тӑхӑннӑ хӑр куртӑм. Кандида юр пек, пукане пек курӑннӑ, ҫавӑнпа хитре пулнӑ! Шӑпах Кармелина Филиппӑна качча илнӑ. Эпӑ хама пӑтӑмпех палӑртӑрам та уҫӑлма ӑмӑтлентӑм: «Кам пӑлет, хӑҫан та пулин вӑл мана та тӑкӑнме пултарать...».

Ун чухне манӑн тӑлӑнмелле туйӑмсем пулнӑ, сывлӑшра темӑн ҫӑнни тата тӑлӑнмелле пулнӑ, презентацисем пулнӑ. Эпӑ канӑҫсӑр пултӑм та тӑлӑнмелле ӑҫ пуласса кӑтрӑм. Тата, тӑрӑссипе, мероприяти вӑраха яман. Кӑнтӑрла



тёлнелле почтальон ытларах чухне иртет. Июнь уйахёнчи пёр кун эпё унён асла сассине илтетёп: «Уй, почта пур». Сырава илтём те... Домодоссоларан! Анне йамакё патне сырнэ.

Эпё апа сасартак сурса такрам та, апа сурса парахиччен, вуласа тухрам та, вуласа тухрам, эпё ёмёрлөхех кётнө хыпар пурччө: сентябрөн 12-мөшө төлне анне Сицилие мана сурсөрелле илсе кайма килет! Эпё самрак хөрарам пулнэ, малашлэх мана кётнө, саванпа та эпё оккупации тупма тивнө. Манаккашө мөнле пулнине пөлсе, банка төпөнче сырава пытарнэ, унта канавсен тинөсө пулнэ: zizi пулсан, вэл мана чухан вуланэ... хэш чухне унён тетөшө Михерилло пулман чухне вэл пулман чухне вэл Новарири лавкка патне 13 ёс килнө. Хэш чухне вэл Зизипе пөрлөшсе, хараса үкнө: «Санан аннү сырмасть, унпа темскер пулмө...» — терө. Ун вырэнне эпё тепөр сыру хэш-пөр самахсемпе килчө тесе хараса татэм. Пөррехинче пөр кун ситрө, анчах, телее, Сицили хулине кайса килни синчен нимөн те каламарө. Маншан суллахи сулла майөпен шаванса кайрө, спазмодика вөслесе көтсе илеймерём. Ёс мана анне ситнөрен уйарнэ вэхата шухашлама та, иртсе кайма та пулашрө. Августра «Успени» ятлэ уява сынсем пурте хайсен илемлөхне катартасшан пулнэ, лабораторие яланах нумай ёс пулнэ: нумай хөрарамсем сөнө көпене катартасшан пулнэ. Аван уйахөн 13-мөшөнче тумтир сөлемө пултаракан ёсченсене халалланэ.

Эпё Зизие тус-юлташсемпе пөр тан тума ыйтнэччө. Вэл килөшрө те, кавак төвлөхлө үкерчөксемпе чухан беж евөрлө пир суйласа илчө. Лаборатори лабораторийө апа ман пата касрө те апа сөлемө пулашас тесе ватэ ёсчене хута ячө. Вечеринка кунөнче эпё сөнө көпе-йём ыттисем пекех пулнэ.

Фантинэран килнө паллакансем те пулнэ. Пөри манан паллэ ансар юбка курнэччө. Вэл пөр татак пир илсе килчө те Зизие ыитрө: «Санан таванан мана көпе таханмалла, питө лайах!» — тесе ыитрө. Мероприятисене йышантам. Эпө сакна асра тытрам: Мисс Ассунта клиент валли пустарнэ. Эпө апа касма тата

тытса пӕхма кӕштах ыйтӕм. — Юрать, пир питӕ йывӕр, кӕркунне валли юрӕхлӕ, эпӕ сентябрӕн 20-мӕшӕ тӕлнелле килетӕп.

Сав вӕхӕтра Кармелина, лаборатори хӕрӕ, хӕйӕн мӕн пур тусне туйне чӕннӕ, сентябрь уйӕхӕнчи пӕр каҕ матрица чиркӕвӕнче паллӕ тунӕ. Зизи ирӕкӕпе эпӕ сак церемоние кайрӕм. Хӕнасен хушшинче Домодоссолӕн пӕр хӕрарӕмӕ те пурччӕ, вӕл мана сывхартасси сӕнчен пӕлтерчӕ: "Концеттина, Сирӕн Новара хулинче шусланӕ кунсем пур. Сирӕн аннӕ сире часах илсе кайма килет".

Пуян сӕмӕллӕх хысҕӕн киле савӕнӕслӕ сӕл тытӕм. Сентябрьн 8-мӕшӕнчи Тиндари фестивалӕ ситрӕ, сав сӕлхине Фиуара ӕшне кӕрекен вӕрӕм сӕлсӕрӕв мана пӕрремӕш хут пек хытӕ та вӕсӕ-хӕррисӕр пек туйӕнчӕ. Кастргире эпӕ Зизие сӕпла пӕлтертӕм: эпӕ темиҕе кун хушши чарӕнса тӕратӕп, мӕншӕн тесен эпӕ сак лаборатори вуниккӕмӕш кунчченех хупӕ пулнӕ. Сав ирхине манӕн чӕре ыратса кайрӕ. Эпир кӕршӕ патне илсе кайма смоква пустартӕмӕр та Новара хулине кайрӕмӕр. Сурма сӕлта эпӕ аннене куртӕм, вӕл мул сӕлӕпе аннӕ. Эпӕ вӕсене тӕл пулатӕп та, хамӕн пӕчӕк аллӕмсенчи мӕнпур вӕйсемпе ыталаса илтӕм. Зизил кӕшкӕрма пусларӕ: «Мӕншӕн-ха сасартӕк килтӕн-и? Эсӕ хӕвна Консеттина илсе каятӕн-и?» "Сӕпла - амӕшӕ хуравларӕ - виҕӕ кунран каятпӕр". — Пулма пултараймастӕн, унӕн кӕпене фантина хӕрарӕмӕ валли хатӕрлемелле. Ку вӕл тепӕр сӕлтав пулнӕ. Вӕл пӕрмаях кӕшкӕрса ячӕ. Эпӕ тӕупене пӕрнепе сӕртӕнетӕп. Тури асатте тупайманни текех эпӕ сӕс ӕкӕннӕ пулаттӕм.

14-мӕшӕнче каҕхине апатлантӕмӕр. Зизи мумие кӕрентерес тесе сӕс сӕварне усрӕ: «Эсӕ мӕнле хӕюллӕн илсе каятӕн, санӕн чӕрӕ сук, мана ытлашши асаплантар, эпӕ сана йӕмӕк тесе шутламастӕп». Эпӕ Михерилло куссӕльпе пӕрремӕш хут куртӕм. Унӕн йӕрӕнчӕкӕ айӕнче, йывӕс пек, ӕтемлӕх тумламӕсем тӕрмене хупнӕ пекех, тӕреклӕ пурӕнать. Ун вырӕнне мрамор пекех сивӕннӕччӕ, пачах та куҕса сӕремен.

Куҫ хупман каҫ ас-тәнра пин-пин шухаш каласса ларнă, эпӗ ирех каясса кӗтсе илейместӗп. Амăшӗ такси джентльменран «Кауза і кашкӑр» ятлă джентльменран (кашкӑр йӗмне) хушнă. Тул ҫутӑлнă чухне эфир ура ҫине тӑтӑмӑр, юлашки хут сӗртӗнсе, картон чемоданӗ патне тата пичесене саламлатпӑр. Кайнă вӑхӑтра инке хӑйӗн пӗлӗмӗнчен куҫсульпе, ирӗклӗ ҫӗҫпе тухса кайрӗ, вӑл аннен ури ҫине ывӑтрӗ те: — Халӗ эпӗ мана вӗлеретӗп, вара эсӗ хӑвӑн совесть ҫинче ӗмӗрлӗхех вилӗм пулат! , эсӗ, эпӗ ӑна чӗркуҫси ҫинче ыйтатӑп - эпӗ мӗскӗн хӗрарӑм кӑна, суя упӑшкана кӑна пӑхнă, манпа пӗрлех вӑл чечек пек ӗсмест, халӗ тавӑрмасть.

Ҫӗҫпе тата пылчӑкӑн тӗп сӑн-пичӗпе вӑл пӗтӗм тӗнчене ылханса ҫӗре ҫапрӗ. Анне йӑмакӗ хӑрушӑ пулса тӑнине, пуҫне ҫухатнине ӑнланнă. Ҫапах та хускалмарӗ, хӑйне хӗрхенме памарӗ, аташӑвӗсене хӑлхасӑр тӑнă, инҫерех пӑхнă, сценари вӗҫне кӗтнӗ. Анне ҫирӗп пулнине ӑнланса илсен, вӑл хӑйӗн пӗлӗмне чупса кӗчӗ, пире юлашки сывпуллашӑва йышӑнмарӗ. Эфир сасартӑк тухса кайрӑмӑр, вӑл урама таврӑнчӗ, куҫса кайнă вӑхӑтра эфир унӑн пӗчӗккине куртӑмӑр, вӑл чулсемпе пӑтрашӑннă пӗчӗк хура шар пулса тӑричченех куртӑмӑр. Тен, эпӗ унпа пӗрле хаяр пулнă пулӗ, анчах эпӗ унӑн килӗнчен анне аллипе хӗтӗленнӗ килӗнчен аяккала куҫса кайнă чухне, вӑл ман куҫран ҫухалса каяссине куртӑм. Ҫавӑнпа та эпӗ ӑна хӗрхенме пусларӑм (ун чухне эпӗ ҫакна пӗлетӗп: урамра темиҫе уйӑх хушши эпӗ вилнӗ пек макӑрса ячӗ).

Бертолами площадьӗнче такси алӑкӗсем уҫӑлнӑ. Чӗречерен эпӗ хам курнă ҫынсене ҫӗршыв вӗҫленичченех саламлатӑп. Сул ҫӗренӗ чухне эпӗ хам куҫран ерипен аяккала куҫса пыракан панорамапа ҫӗршыва пӑхса тӑтӑм, эфир тинӗс ерипен тата ҫӗршыва мӗн чулӗ вӑхӑт хушши шӑпланса лартӑмӑр. Халӗ эпӗ Новартан инҫетречӗ, татӑклӑн! Ман пуҫра хирӗҫӗсем кӗрешрӗҫ, эпӗ вӗсемпе хуҫаланаймарӑм, анне эфир килни ҫинчен асӑрхаттарса ачашласан, эпӗ вӑратрӑм. Вара эпӗ ҫав ҫӗршыва питӗ юрататӑп: эпӗ нумайранпа эпӗ ҫав хурлӑхлӑ пурнӑҫшӑн йӗрӗнетӗп. Сӑмах майлӑрах станцире питӗ пӑтрашу

пулчѐ, пирѐн пеккисенчен нумайашѐ ҶурҶѐр еннелле картон чемоданѐсемпе тата ытти сумкѐсемпе тухса кайрѐс.

Тинѐсрен сўхе сил тухрѐ те, эпѐ тутана сўтатса тѐракан тѐвар пек туйѐнчѐ. Пѐрремѐш хут хама туйрѐм лайѐх туйѐм. Эпир поезд сўр сехет кѐтрѐмѐр. Маншѐн ку сѐнѐ сывлѐш пулчѐ. Сўнсем юрра "Профессор, сѐмарта е чѐх сўралнѐ-и тесе каласѐсѐ", - тесе шѐрантарнѐ. Континент сўнчи уявсенчен пурте таврѐннѐ. Мессинѐна сўтсен, эпѐ пѐрахут кимми сўнчи юшкѐнсене тѐлѐнсе куртѐм. Сентябрь уйѐхѐн варринче, сав кѐвак тўпере, ансѐр сѐра сийѐнче, пиншер сѐтса янѐ. Вѐсем рейспа вѐсем манѐн ѐмѐте эрешленѐ: юлашкинчен сѐмьепе пурѐнма таврѐннѐ. Эпѐ турра сав сўтѐ фон варринче курма тѐрѐшрѐм, ѐна курмасан та, ѐна хамѐн пѐчѐк чунѐн тарѐнѐшѐнчен тав турѐм. Вѐсѐ-хѐррисѐр сехетсем хыссѐн эпир Рима тепѐр хут кѐтнѐ хыссѐн, Милан хулине каякан поезд сўне тепѐр хут кѐтнѐ хыссѐн, тепѐр хут пусларѐмѐр, унта Домодоссола хулине тепѐр хут улѐштартѐмѐр. Ку ѐмѐт пулнѐ. Сав пуйѐс сўнче амѐшѐ хѐй пѐлекен темисѐ сўнна саламлать. Пурте вѐл ѐсѐтан килнѐ, хѐйѐнпе пѐрле кам пулнѐ. Унѐн тепѐр хѐрѐ пуррине пѐлмен.

Эпѐ пейзажсене асѐрхарѐм: кўлѐ майорѐпе утравѐсене, унтан тусене куртѐм. Эпѐ сакѐнта сўтсен мѐн чухлѐ сўтменни сўнчен ыйтрѐм, мѐншѐн тесен хула тусем хупѐрласа илнѐ айлѐмра пулнине пѐлсе. Эпир Домодоссола ирех сўтрѐмѐр. Тўпе сѐрѐ, сўлсем те тѐксѐмленнѐ пек туйѐнасѐсѐ, сѐр сўне пѐхса татѐклѐ утѐмпа утнѐ, тумтир те тѐттѐм пулнѐ. Ашшѐ вокзалѐнче вѐл пире икѐ сўл каярах Сицилире курнѐ шѐллѐмпа кѐтнѐччѐ. Итлесе ыталашни те. Киле таврѐннѐ май эпѐ сав вырѐна часах манѐн хула пулса тѐракан вырѐна пѐлме тѐрѐшрѐм. Эпѐ сўртсен чўречисене шутласа кѐлартѐм, анчах вѐсем сав тери нумай, савѐнпа та эпѐ хамѐн шутлавсен сўппине сўхатрѐм. Чўречесем ытла та нумай, пѐр-пѐрин сўнче сўртсем ытла та нумай. Вѐсем сав тери сўллѐ пулнѐ, тўпере манѐн куссем сўхалнѐ.

Эпё пуç çаврăнса пăхрăм. Ман пуçа пин-пин ыйту шăтса тухрĕ, вĕсем чăтăмсăррăн кĕчĕç. Курс вăхăтĕнче эпĕ пĕр сăмах та утма пултараймарăм. Унтан килте татах кĕтменлĕх пулчĕ, йăмăксене курсан, сăнүкерчĕксенчен кăна аса илетĕп. Тепĕр тĕлĕнтермĕш — раковинăллă кухня, кранпа тата газ кăмакипе (Новара хулинче килти шыв унта çук та йывăçпа пĕçернĕ). Каçхине вăл хĕрĕпе Катерина хĕрĕпе Пĕрлехи Гразие хăнана килнĕ. Кÿршĕсем те мана пĕлесшĕн пулнă. Тепĕр каçхине атте мана кинона илсе кайрĕ. Хамăн пурнăçан чи илемлĕ каçĕсенчен пĕри, эпĕ ёмĕрлĕхех аса илĕп, юлашки кунчен. Юлашкинчен эпĕ аттепе пĕрле пултăм, ăна юратмастăп, мĕншĕн тесен эсĕ çук ашшĕне юрататăн, халĕ эпĕ ăна юрататăп, юлашкинчен вара эпĕ ăна пĕрремĕш хут хўтĕленĕ пек туятăп. Пĕр сăмахпа каласан, мана пĕлĕтсем урлă каçма пек туйăнчĕ, эпĕ тĕнче усăхĕнчи тепĕр вырăна анса лартăм.

## Тӓххӓрмӓш сыпӓк -



Сицилирен пусланиччен амӓшӓ мана тиртен вырӓн тупма пултарнӓ, икӓ кунтан вӓл манпа пӓрле ӓслеме кайнӓ. Ирхине ирех пӓртрен тухса кайрӓмӓр: ҫак ҫӓнӓлӓхшӓн питӓ хумхантӓм.

Алӓк патӓнче вӓл мана ҫамрӓк хӓрарӓма кӓтсе илчӓ, лешӓ мана питӓ кулчӓ те алӓран тытрӓ, кӓмӓллӓ та ырӓ хӓрарӓм. Тильде мана Миланецра "Эй, Бела Туса (хӓр), килӓр, эпӓ сире хампа пӓрле ӓслекен хӓрсене парнелетӓп: вӓсен опычӓ ҫав тери нумай, вӓсем ӓслеме вӓрентӓҫ. хушӓннӓ - ыйтма ан вӓтанӓр». Ҫавӓнпа та эпӓ ҫӓнӓ ӓспе куртӓм.

Эпӓ хама питӓ лайӓх туятӓп, ҫавӓнпа та эпӓ Бела Туса пурнӓҫӓнче пӓрремӓш хут менструаци килчӓ. Вӓл ҫав темӓна питех пӓлмен, анчах Новарари аслӓ тусӓсем илтнӓ калавсенчен вӓл ҫамрӓк хӓрарӓм пулса тӓнине ӓнланнӓ. Хӓрарӓм пулма ҫав сигнал кирлӓ маррине ӓнланнӓ вӓл: вӓл хӓй вӓрӓннӓ, пӓлнӓ, юратнӓ мӓн пур ӓҫшӓн пулнӓ ӓнтӓ. Ку ӓнтӓ хурт мар, лӓпӓш метаморфозӓ пулнӓ. Вӓл аякран килнӓ те темиҫе минутранах пӓр тӓнчерен тепӓр тӓнчене куҫса кайнӓ. Пӓччен хӓйне хӓй лекнӓ, ҫакӓнпа питӓ мухтаннӓ.

Ҷав хушара эпё Ҷенё ёҶпе паллашма пуҶларам. Унтан ҶуҶ сарчёсене Ҷыпастарна. Тирсене губкапа йёпетсе, юлашкинчен, йываҶ тенёл Ҷине пур енчен те туртса каларна. Сицилири лабораторире эпё Ҷав позасене вакласа, тумтир тёпне чиксе яна чухне, ман пата таврантам. Кунта та пурнесем Ҷине малатуксем чупса тухрёҶ. Пёчёк хёвел пулсан, вёсене урамри пахчара типётнё, Ҷаванпа манан Перси, тилё, норка, ра-мюкен хакла сурახёсем Ҷине сентенел тумалла пулчё. Вёсене тытна вахатра эпё автомашинасемпе Ҷынсене пахма юрататтам. Эпё машинасен выхлоп газёсене те хавхалантартам, Ҷаванпа та эпё хулари Ҷав духипе, таса сывлашра уснё хёршён, Ҷенё те усёрме тарашрам. Хула ман умра Ҷавранчё, эпё вара вахат анлавне те Ҷухатрам. Атте мана Ҷакан Ҷинчен анлантарса пачё: эпё Кастраниге пуранна чухне Ҷав куна темиҶе сехете уйарна тесе анлантарса пачё. Хаш чухне эпё тирсене пахна чухне Ҷулти хутри вата хёрарам килчё. Вал ансар Пьемонтара каласрё, эпё пёр дока анланман: «Мёнле бела-фиола, ndua ti vegnat-ран (аҶстан килетён)? Кума ti пулсан (сирён мён ятла)?» Эпё улшанатап. — Эпё анланатап, манан (эсё анланмастан-и)? Тир типсе Ҷитсен, Ҷамрак хёрарам сартсен формине касса илнё Ҷёвёсем валли касса илнё.

Эпё Ҷав тери пёчёккён-пёчёккён, фриселлина ҶараҶсийёсене, пас-а, унтан вара Ҷыпастарса лартассине вёрентём. Асталახшан эпё эрнере пёрре пулакан пагетта илме пуҶларам, кёскен каласан, пенсие тухма брендсемпе йёркелесҶё. Эпё хама пысакрах туйрам. Лабораторара радио пулна: юрасене хаваспах туйрам. Унтан холодильниксем анла саралман, анчах Ҷамрак хёрараман господин пур, унта хула урамёсенче урапапа иртсе кайна джентльмен пур. Маншан пулсан, Ҷаван пек таварсар шыв ёҶни Ҷенё пулчё. Ҷурта ашатна йываҶ -парҶа экономика камаки. Телефонё те Ҷукчё, анчах клиентсене шанкаравлама тивсен, вал мана инкерен, темиҶе рабочипе ёҶлекен компанин хуҶинчен, ярса пачё. Вёсен хушшинче эпё пёрремёш хут куртам... анчах ку тепёр истори, эпё сире вахат тата ёмёт пур пулсан, эпё сире каярахпа каласа парап.

Килте лайах җинәм, каҗхине вәл хула варринчи чул тәррисемпе, илемлә чүречеллә лавккасене кәрсе тухрә. Шәматкун аннепе пәрле пасара кәтәм, вәл центрән пысак пайне йышанать, кәнтәрла тәлнелле ёҗрен тухсан. Эпир мана пальто тума пир туянтәмәр. Вәл тәрәслетчә. Эпә аһа раштав ячәпе җур җәр масси патне илсе җитернә. Пәр сәмахпа каласан, телейлә пурнаҗ.

Вәл карнавала килнә. Эпир Галетти театрәнче Вилони җывахәнчи җемьепе хутшәнтәмәр. Фосфоресцентлә җәмәл вәйәсем хушшинчи маскәллә ташәсене курма ёмәтленнә.

Тепәр шәматкун, эпә җүле хәпарсан, темәнле йәнәш пулчә. Эпә макәртәм, мәншән тесен анне мана Магнези Сан-Пеллегрино паман. Уһән пәр тәванә Мартинирен килнә. Пирәнпе пәрле кәнтәрлахи апат. Кәнтәрла тәләнмелле пек туйәнчә, телей вәҗленнә пек туйәнчә. Атте тәванпа пәрле поезд патне җитрә, эпир вара каҗхи апат җирәмәр.

Җав каҗ утһә җәртен тухмарәмәр. Атте аннене: — Эпә барта туссем тупатәп, — терә. Каҗхине 22 сехет тәлнелле вәл килне Гемандондона таврәнчә те хәйән шупка сән-пичәпе җухалса кайрә, аһа кәкәрә җине җирәп тытса тәчә. — Тереза, ромашка хатәрләр. Атте вырән җине тәкһә вәхәтра эпә мәнаккәшпа пәрле 50 метрта тухтәра чәнме 50 метрта чәнме кайрам. Җавәнтах килнә, анчах җав вәхәтра атте пурәнма пәрахһә. Каярахпа эпир аорта җәмәрәлнине пәлтәмәр. Анчах та нимән те пулман пулеччә, атте түпе аләкә урлә каҗса пәләт җине вәҗсе кайрә. 1951 җулхи февралән 17-мәшәнче пулһә. Эпә аттен хүтлөхсәр куҗсемпе җәр каҗрам. Манән пуҗ җаврәнать, мигреньпе пуҗ җаврәнни, җав пүләрмен нимән те курман, унта пур япаласем те кураймасҗә, мәншән тесен вәсем тәрәс мар виләм җинчен свидетельсем. Эпә аттепе Домодослара кәтнә тискер шәпа җинчен шухәшлама пәрахман, куҗсуль юхса анни ман куҗран тухма пултарайман, мәншән тесен вәсем макәрһә чухне типсе җитнә. Эпә турәм Мессина проливә җинчи куҗа кураһанакан җутәра эпә аҗта пытанһә-ши?



Мёншён въл пире пӑрахса хӑварнӑ? Мёншён въл мана ҫав тери аташтарнӑ? Мёншён-ха эпӗ аттене ёмӑрлӑхех илсе кайнӑ? Ҫак инкекӑн усси мӑнре? Кунта, Домодоссолӑра, турӑ урӑхла, аякра, аякра пек туйӑннӑ хыҫҫӑн, въл тӑксӑм, ӑнӑҫӑр та нимӑн тума аптӑраса ӱкнӑ пек туйӑнчӑ, эпӗ ӑна ытти кунсенчех шанма е нимӑн те чӑнмесӑр пӑлмен пек туйӑнчӑ. Ҫӑрле-ҫӑрле эпӗ тӑтӑмре куҫпа вӑранса, кун ҫитсен, пурте ӑлӑкхи пекех таврӑнасса шансах тӑтӑм. Ҫав асаплӑ кунсенче, манӑн ҫемьепе, рай хӑрачасемшӑн рай маррине ӑнланнӑ.

Ҫав каҫсенчен пӑри, ирхине ирех ишӑлсе антӑм, асапланнӑ хыҫҫӑн эпӗ кӱлӑ ҫине кӱллехме пуҫларӑм, унтан атте мана куҫпа тата пит-куҫа тӱпери ҫутӑпа куртӑм. Халӑ унӑн сӑн-пичӑ текех шар курман, хитре таврӑннӑ. Въл ман ҫине кӑмӑллӑн кулса илчӑ, ман алла тытрӑ, мана ыталаса илчӑ те манпа калаҫма пуҫларӑ. "Манӑн ача - терӑ въл - эпӗ сире халӑ каласа парасшӑн, манӑн юрату, мӑнпур ырӑ, мӑнпур ырӑ, лару-тӑру эфир пӑр-пӑрне пӑлместпӑр, эпӗ питӑ ӱкӑнетӑп, эпӗ сире ӱснине курман....".

Хӑш чухне эпӗ ҫав тӑлӑк ҫинчен шухӑшлатӑп, юлашки хут ҫул ҫӱрени ҫинчен шухӑшлатӑп: Ҫӱлхуҫа мана чӑнсе илсен, эпӗ тӱпе алӑкӑ урлӑ каҫсан, атте мана кӑтсе тӑрать, ҫав каҫ мана кӑтнӑ пек тумланнӑ. кинотеатр: унпа пӑрле пирӑн нумайӑшӑ пур, ҫав сӑмаха пирӑн пуш уйӑхӑн сивӑ каҫӑнче ёмӑрлӑхех чӑрмантармалла. Юлашки ҫулҫӱреве пуҫлани чи лайӑх май пулнӑ пулӑччӑ.

Амӑшӑ тӑватӑ ачапа тата пенсисӑр, ашшӑ ансат шӑтӑкҫӑ пулнӑран шанӑҫӑрланнӑ. Пирӑн эмигрантсен чухӑн ҫемьи ҫине сивӑ те, тӑнче ыратӑвӑ те ӱкнӑ.

Пирӑн ҫӑррен, пурнӑҫран аякра, эфир пушхир ҫилӑпе сӑтӑрнӑ хӑйӑр пӑрчисем пулнӑ.

Анне хӑй те, пӑтӑм чунне те ҫухатнӑ. Въл пушӑ снаряд пулса тӑнӑ. Унӑн ӱтне йывӑҫ татӑкӑ пек тунӑ, въл юхса тухма чарӑнман, ҫухалнӑ куҫӑ, ҫӑр ҫинчи сӑн-питпе тата сӑнсӑр пуҫне, атте вилтӑприйӑ патнелле пӑтӑм минут хушши ҫирӑп

тәнә. Ку вәл манма май суккипе тапәннә усал сын пек пулса тәнә. Эпә вәл үкнә саманта әнланса илтәм те, нимәнле майсем те сук. Эпә әна силлеме тәрәшрәм, эпә әна кәкәрлатма тәрәшрәм. Ёненме сук рольсем каялла таврәннә: амәшә амәшәне ләплантарнә, әна упәшкисәр пурәнма хатәрлеме тата әна манма пуләшма хушнә. Эпә, аслә хәрәм, 15 султа пулман-ха.

Апат хысәән эпә тата темиәсе лира үстерме тиртен ёсе таврәнтам. Шәпах эпә шанчәк суләмне чәрә тытма тәрәшрәм. Анчах анне вәсәнче, тен, шанчәксәрләх вәйәпе, макәрнипе тепәр макәрнипе, вәл пәтәм тәнчене хулпуссийә сине тиесе янә та, юбкәсем пәсерсе тата тумлантарса, сәвәсә патне таврәннә..

## Децимо сыпакё - Ла-Бела Туса



Çав сұлхи май уйахёнчех пёчөк шаллам кашалпа чирлесе үкнө те, ача чухнех пёчөкленменскере, хайённо те илнө. Эпё выртнә чухне анне алака уснине илтрём. Шанкаравпа такам вылянә. Унтан эпё Зизипе Михерилло сассине илтрём. Эпё пашархантам: мана нихақан та Домодосла патне илсе килмен, халё хайсене чөрө кёртнө. Вёсем пёр эрнене яхән юлчёс, унтан каштах камалсарланса кайрёс, мёншён тесен эпё вёсемпе пёрле Сицилие тавранасса шанассё. Ноябрь уйахёнче Хура сёртен Бордда сырәвё ситнө. Амашё хараса үкнө, а́на уснә май аллине чётретсе ячө. Эпё вәл макәрнине куртәм: Зизил Тури мучи вилни синчен пёлтерчө. Вёсем а́на Бордоноро хулинче кәрлачән 8-мөшөнче вилнө. Вәл 87 сұлта пулнә. Тепёр сұлхине татах та ытларах камалсарләх пулнә, ун чухне а́нсартран пулнә тәпчевсем вилёмпе пыршә-пакартана пәвса вёлерни патне илсе ситернө, а́на сав тери йывәрланнә чухне тупнә. Преступление пёр хёрарам хайён шаллөпе, ялти кўршөсемпе пёрле, 11 пин лира вәрлама тунә. Кайран вёсем 24 сұлта төрмере хёсметре тәнә, вәл тата 12 сұлта амәртмалла пулнә.

Эпё җаплах кулянатәп. Укҗа-тенкё сахал пулсан 5 җыннан мала тухайман. Мисс Тильда мана ёҗе ырнаҗмалли кантурта регистрациленме суя ёҗрен кәларма сәнчё. Ёҗё пуррипе җуккине час-часах тёрёслеме кайрәм, анчаханәҗ сахал. 53-мёш җёртме уйәхәнче вёсем пёр-пёр заводра хәш-пёр хёрсене йышәннинне пёлнё. Кирлё мар вёсене, ашшёсен оккупаци пулнә ёнтё. Вара эпё кантура протестлеме кайрәм: манән ыттисенчен ытларах ёҗлемелле. Май уйәхәнче эпё фабрикәна кётём, унта эластичнәй лентәсем, пушмак, лентәсем, электричество проводёсем валли трубкәсем туса кәларчёҗ. Эрнере 6-13 тата 13-21-мёшёсемпе йывәр ёҗлени. Интервалсенче эпё те тирё патне шаләва җавәрма тата амәшённе җәмәлләх пама кайрәм.

Аван уйәхё килчё. Уявсем валли Гразин Сицилие ватә амәшне тупма каймалла пулнә. Катерина хёрёпе те тухса кайма шутларәм. Эпир поезд патәнче Милан хулине, унтан Рима кайрәмәр, унта эпир җёрле җитрёмёр. Сицилие поездпа темиҗе сехет кётмелле пулнә.



Станцире эпир кәпәксем тупрәмәр, вёсен хушшинче Новара нано-актине, Сальваторе Фунари тата эпё астумастәп салтака тупрәмәр. Гразия миссис Катерина сак җине ларчё, мана уҗәлса җуреме чёнчёҗ. Вёсем пире Эседра тәваткалне илсе җитерчёҗ, мотарелло җиме илсе кайрёҗ. Вәл тепёр хут пурәнма пуҗланә пек туйәнчё.

Поезд патне җитсен, миссис Гразия икё михёпе малалла кайма васкарё. Поезд пётёмпех чарәнса тәман, вәл рельссем җине үкнё. Эпё, Катерина тата халәха

ёмёрхи ашшэне кәшкәрса чёнсе илчэс, эфир а́на кәвайтпа, асамла́ майпа чёрёллех кәлартамәр. Вәл больницәна илсе килме килэшмен. Пёр сехетрен пуйәс тухса кайрә. Мецзогиорно умён эфир Турме-Виглие станцине ситрёмөр, унта эфир Зизилпа Михерилло хәнисене Новара Сицилие илсе кайрамәр.

Вёсем пире хисеп хәнисем пек кётсе илчэс. Ви́ссёшэ́ те латыш синче, Кэтерина́па иксёмөр ку́са хупман. Миссис Гразия ыратнипе тулнә. Сав ка́с кётменлэх пулчэ: хәш-пёр сәмрәксем пире гитарәпа тата скрипка́па серенад турэс, анчах Михерилло пичче, тарәхнәскер, вёсене тарса хәталчэ.

Катерина амәшэ пётём вәхәта тенэ пекех вырән синче ирттернэ. Вәл вата́ амәшэ патне кайса пёр вунә кунра икэ хутчен сес тухрэ. Кәнтәрла э́пэ шулти юлташэсене, лабораторири тус-юлташсене шырама кайрам. Пёррехинче мана ыталама килнэ пёлёве те куртәм. Вәл велосипедпа аллинчен тытрэ те мана сула кайма хушрэ. Вара Новара хулинче велосипедпа сүрекен хёре нихәсан та курман. Зизил мана пәлхатсанах: «Эсэ тамана пулса тәтам, э́пэ нихсан та савән пек япаласем синчен шухәшламан пулаттам».

Домодосо́ла таврәнсан, миссис Гразия сывалма тәрәшәть. Сав үкнэ хысқан артроз ыратавэ йёркеленнэ. Хәйён сөмйипе пёрле темле уявсене кайсан кәна хәюләх илнэ, унта мана та чённэ.

Э́пэ заводпа тир синче ёслеме пусларәм, анчах мана сөнэ япаласем кирлеччэ. Пёррехинче Сан-Гервазиопа Протазео приходёнче Дон Джузеппе Бенетти ман пата ыйтусем пама пычэ. Э́пэ а́на хамән пур штрафсене те шанса патәм. Вәл мана хавхалантарчэ те мана: «Пёр кунхи кәнтәрла а́на оратори патне ситессэ», — терэ. Унта эфир католиксен ёсэн президенчэ Германа миссене тупатәр, вәл хёрачасене кәтартэ те сире нумай лайәх канаш парэ. Э́пэ түрех хәтлә пулчэ: кәштах вәтанчәкпа туслашма пусларәм. Кала́сма пёлесрен хәраттам, анчах Тура́ пулашнипе пёрремөш йывәрләхсене сөнтеретөп. Э́пэ пёрлөхөн ха́сатне хаваспах вулатәп Армида Бареллипе савәнса вуларәм: а́на манән пурнәс

лайхлатрѐ. Заводра саврѐнма ирѐк панѐ чухне эпѐ ирхи 7 сехетре ирхи массѐна кайрѐм, унта эпѐ хамѐн чун-чѐре ертѐуци тесе шутлакан Дон Бенеттипе паллашрѐм. Вырсарникун эпѐ чиркѐу умѐнче лайх пресс-преступленире пѐр сехет пурѐнма сѐнтѐм. Кайран вѐсем мана АКЛИ канашне кѐме чѐнчѐс. Сав мѐнпур обязательствѐсемпе эпѐ хама питѐ кирлѐ тата тунѐ пек туйрѐм.

Фабрикѐри юлташсем мана сав тери юратса пѐрахрѐс, анчах эпѐ хама лайх мар пек туймарѐм, эпѐ вѐсемшѐн кѐлтѐваттѐм, савѐнпа та эпѐ вѐсене каялла чѐнсе илтѐм, савѐнпа та эпѐ вѐсене каялла чѐнсе илтѐм, савѐнпа та вѐсем улшѐнакан пѐлѐмсенче хѐрушшѐн каласрѐм.

## Вун пёрмёш сыпак - фарфор питё.



Пёр ҫуллахи вырсарникун нимёҫ католиксен ёҫён президенчё тусем ҫине ҫул ҫўреме йёркеленё. Пёчёк укҫапа эпё ҫул ҫўремелли пайсене тўлеме ёлкёртём. Эпир автобуска Гоглио хулине ҫитрёмёр, унтан «Альп-Деверо» ятлă кабель машинипе, унтан Крамполо патне утса кайрăмър. Эпё чечексемпе витённё тусен илемё ҫинчен шухăшларăм: рододендрис, раннколи, тискер орхидея. Кăвак ҫырла хутлатмалла. Чул тăррисемпе тата йывăҫ чўречисемпе хўшёсем хёрлё тата кёрен гераньсем пурăннă. Эпё Германăран ҫул аҫта пётнине ыйтрăм. — Ывăнсан, эпир кăнтърлахи апат ҫиме чарăнатпър. Каҫхине 13 сехет тёлнелле эпир айлăм патнелле чулран анакан тăп-търă шыва ёҫме чарăнтăмър. Апатлантарнă хыҫҫан, кёлтунă, юрланă хыҫҫан таврăнма малалла утрăмър. Эпё савăнăҫпа чётрерём: эпё кун пек илемлё куна нихăҫан та ирттерменччё. Килте эпё Моминăпа иксёмёр унăн пёр кулине куртăм.

Вăхăтран вăхат-вăхăтран вăхат хушши эпё ҫёнё Сицилирен почта уйрăмне илтём: въл пире кётсе илме Домодоссолăра ёҫ тупма ыйтрё. Эпё питё пăтрашăнса кайрăм, анчах кам та пулин мана юратнишён савăнтăм. Домодоссолан каччи те пурччё, анчах мана килёшмерё: ирхине въл грантпа пёр цикрет ёҫрё, яланах хёрлё пит ҫăмартисем пурччё.

Ирхи медитацисем мăнастир ҫулне кăтартнă, анчах ҫав вăхăтрах ачасене тата ҫемье йёркелес шухăша кăмалланă. Эпё вырсарникун кăнтърла туссемпе пёрле

катехизис обязательствисене планлама туръм. Темиҫе эрнекун эфир күршө ҫөршивсен ораторийёсене кайрәмәр. Автобус ҫулҫүревё мана чәрмантарчө, анчах хәюләх темле пөчөк асапран та ытларах пулчө.

1954 ҫулхи майән 1-мөшөнге ораторие пөрле ҫул ҫүреме йөркеленө: ирхине Мадонна-ди Оропа сәваплә ыранёсене тата кәнтәрла Бейтра хисеплө көтүҫөн митингө. Эпө хамән тусәмпа тата унән каччипе Пьеринопа пөрле чи малтан ҫыранса илнө. Ҫамрәксемпе тулнә 2 автобус тухса кайрө. Вөсен хушшинче эпө таҫта та курнә вәтанчәк сарә. Вәл ҫапла пулнә: эпө строительсен рабочийё, эпө тире туянакансене шәнкәравлама кайнә. Пьерино мана парнелерө: вәл унән тәванө пулнә. Кун қаҫа вәл хәйөн пәхнипе нихәҫан та пәрахман. Киле таврәнтәм эпө аннене. Эпө әна пөрремөш хутра ырнаҫнә пүлөмри балкон айөнге куртәм. — Анне, анне, килөр те курәр: эпө Биеләра төл пулнә ача пур. Вәл ҫурри йәл кулса: «Суд сана куратәр». Тепөр қаҫхине, күршөпе тухса кайсан, әна хам умра тупрәм. Вәл пирөнге пөрле килме пултаратәр-и тесе ыйтрө. Эпө кәштах иккөленетөп. Эфир пәр калаҫавне ытларах та сахалрах хуҫрәмәр. Кәнтәрлахи смена хыҫҫән заводра сменәна килөнчех килчө. Пөр қаҫхине әна амәшө патне парнелеме хушрәм, вәл әна питө лайәх көтсе илчө. Пушә вәхәтра ораторие килнө. Унтан каччәсемпе хөрсем уйрәлнә, төл пулу вөҫөнге кәна эфир төл пулма пултарнә. АКЛИ төлпуләвөсене те хутшәнтәмәр.

Анне, Сицилирен килнө пулин те, унта пөр-пөрне юратакан икө ача пөччен тухма пултарайман, пире шанәҫ пачө, эфир вара ләпкә ҫулҫүреве пуҫларәмәр. Джайз мана аттене пөлнө: укҫа пухма, тәватә ача пулнә, ашшө ҫөҫ, ача чухне вәл хәйөн килөнчен темиҫе утәмра бараксене укҫа-тенкөпе пуләшакансем валли комисси тунә. Хәш чухне вәл манән аттене юсама вөсен пушмакне илсе килнө. Эпө те кәмәллән итлерөм.

Вәл мана тепөр япалана каласа пачө: 1950 ҫулхи сентябрөн 16-мөшөнге эпө Римран Домодосола патне ҫитсен, эфир виртуаллә майпа төл пултәмәр. Эпө



яна халё те чённё пекех, Святой ҫул валли велосипедпа килнёччё. Ҫул ҫинче вӑл Домодоссоларан сӑрт аттисемпе ҫӑтакан айлаґри священникпа пӑрле пусланӑ. Ун хыҫҫӑн пыма май килмен темелле. Вӑл салат илме пахча ҫимӑс пахчине курсан ҫеҫ чарӑнчӑ. Ҫурма ҫулӑ Иосиф урла вӑл пӑчченех тухса кайнӑ. Страда урамри сутуҫӑ тӑвать, унта кивӑ велосипедпа сутӑ тума пулать. Вӑсем Рим таранах компани тунӑ.

Авӑн уйӑхӑ килчӑ. Завод уявсем валли хупӑнчӑ те, Мергоццо кӑлли ҫинчи сӑрт-тусем ҫинче пурӑнакан кӑрен йӑмакӑна тупма шут тытрӑ. Эпӑ ҫурта тытса тӑракан хӑрарӑм-монахсенчен темиҫе кунлаха мана чарма ыйтӑм. Эпӑ тин ҫеҫ ҫак шухӑша Джузе асӑнтӑм. Пӑртре отпускра тата ытти хӑрсем те пулнӑ. Вӑсен хушшинче маӑнаҫлахан илемлӑхӑн ывалӑ. 15-мӑшӑнче ирхине, Успенуре, вӑл пире хӑйӑн пӑлӑмӑнче кӑлӑ хыҫҫӑн чӑнчӑ. Вӑл тӑрлӑ хӑйма, тушь тата помада питне тултарнӑ: эфир ӑвӑс статуйисем пулнӑ пек туйӑнчӑ. Кӑнтӑрлахи апат валли маӑнкӑнкӑр маӑнукне аса илчӑ маӑнукне: пире ҫакӑн пек хӑвӑшни ӑнсӑртран мар.

Кӑнтӑрла чӑречерен кӑлӑ ҫине пӑхса эпӑ Джайса куртӑм. Ҫав фарфор сӑн-питне кӑресӑн пулмарӑм. Мана алакрӑн курни мана палламарӑ темелле. Эпӑ ҫакна ӑнлантарса патӑм: ҫакӑ эксперимент пулнӑ, ытти хӑрсене те улаштарнӑ. Кӑнтӑрла ҫуртӑн пахчине илсе килтӑмӑр. Каҫхине вӑл мана саламларӑ: «Кӑсех, Домодослара, анчах ӑлӑкхи пекех таса та ҫӑнӑ сӑн-питлӑ».

## Икё -нарән сыпак - Виолетт



Икё эрне хушши каникул хысһән 13 сехетчен завода 13 сехетчен ёсе пусланӓ чухне эпё Spole-а эпё Джузе тесе шутланӓ машинӓсен кукурузине лартрӓм, анчах ҫав вӓхӓтрах манӓн пысӓк кӓмӓл пулман. курӓр. 21 сехетре сирена вылярё те, чёре вӓйлӓ тапма тытӓнчё. Папка ҫурма тётёмре хапхаран тухнӓ ҫёрте йёлтёрпе ярӓннӓ. Ку вӓл: вӓл мана хирёс килчё, вӓтанчӓклӓн ман ҫине питрен пӓхрё те: «Эсё мана килёшет», — терё. Вӓл мана велосипед ҫине ларса килёпе пёрле килчё. Эпир каҫхи лайӓх салампа ылмашӓнтӓмӓр. Ҫакна кашни кун тенё пекех тепёр хут тунӓ. Вырсарникун кӓнтӓрла кӓршёри ҫёршывсенче велосипед уҫӓлса ҫӓрени пулчё. Пёррехинче вӓл мана ашшёпе аннене, икё йӓмӓкне тата шӓллёпе паллаштарма хӓй патне илсе кайрё. Вӓл пёчёккён-пёчёккён вӓл пёчёккисемпе, тӓванёсемпе туслашнӓ пек те паллаштарчё.

Вӓл пире балконран курсан, пире пӓртелле кайма хистенё. Вӓл ҫав ачашӓн туртӓннӓ вӓхӓтра эпё питё татӓклӓ марччё. Декабрён 8-мёшёнче, Иммакулӓллӓ ӓнлав кунё, манӓн ятӓм кун, шӓнкӓрав янӓрарё. Вӓл флорист пулнӓ, вӓл мана хёрлё йывӓс ҫыххи тыттарчё. — Анне, Джузе мана ӓнӓстартарчё! Мёнле кӓмӓл хуҫӓлни ҫырава уҫнӓ май: вӓл мар, 14 ҫулхи ача ӓнсӓртран тёл пулнӓ. «Эпё сана юрататӓп» тесе ҫырнӓччё. Тен, вӓл мана унӓн тантӓшё тесе шутланӓ.

Раштав каҗәнче вӑл шоколадпа тата саламла карточка тулли тӗслӗ вазӑпа килчӗ. Эпӗ ӑна тав турӑм та җур җӗр җӗрепе пӗрле кайрӑм. Киле таврӑнсан, вӑл мана җапла каларӗ: — Ыран манӑн җемьепе тӑвансемпе кӑнтӑрлахи апат җиме каймалла, эфир Санто-Стефанора каллех курапӑр, — терӗ. 26-мӗшӗнче ирхине эпӗ аннене: «Эпӗ җав ачапа урӑх җӗремestӗп, ваза тавӑрса паратӑп, эпӗ хӑйсене тытасӗн мар», — терӗм. Вӑл вара: «Эсӗ ӑсран тухнӑ, эпӗ шоколад җимен пулсан, тума пулатӗ».

Тепӗр кунсенче мана ӗҗе илсе кайма яланхи пекех Джиз килчӗ. җул җинче е велосипед стерженьӗ җинче җул җинче эпӗ сӑмаха каламанпа пӗрех. 1955 җулхи җулталӑкӑн пӗрремӗшӗ кӗмӗлне кайрӑм. Вӑл та унта пулнӑ, юлашкинчен вӑл манпа пӗрле килӗшнӗ. Алӑк умӗнче вӑл мана: «Эсӗ мӗн шухӑшланине пӗлме пултаратӑн, мана җакӑн пек асапланма пӗлместӗн?» — терӗ вӑл вара куҗҗульпе пӑрахрӗ. җав тумлам вазӑна юкса анчӗ те ӑна йӑл кулса илчӗ. Вӑл мана пӗвӗ пачӗ те җапла каларӗ: «Паян кӑнтӑрла эпӗ Монте-Каварори «Весперс» патне җитме куҗатӑп. ACLI клубӗнче «Весперс» хыҗҗӑн фильм кӑтартӗ». Эпӗ пӗр-пӗрне йышӑнтӑм, саламларӑм. Эпӗ ун җинчен килте пӗлтертӗм, анне вара савӑнӑҗлан: «җакӑн пек лайӑх ача ӑна урӑх тупаймӗ», — терӗ.

Каҗхине 14 сехетре эфир «Виа-Круцис» ушкӑнӗн часовнийӗ тӑрӑх мул треке тӑрӑх Голгофа тухса кайрӑмӑр. Сӑваплӑ ырӑнта пӗрре эфир «Весперс» юрра юрларӑмӑр та пилленӗ хыҗҗӑн клуба кайрӑмӑр. Фильм ятне эпӗ астумастӑп, анчах вӑл питӗ кичем, җавӑнпа эпӗ «Кинема-Катена» ятлӑ җуртра хулана таврӑнма сӗнтӗм, унта эфир лайӑхрах фильмпа килеңме пултартӑмӑр, «Виолетт» ятлӑ.

Апрель уйӑхӗнче поездпа тата Центовалипе пӗрле Вигеццо айламӗ тӑрӑх, эфир унӑн ашӗ-амӑшӗпе пӗрле Локарно хулинчи поплавоксен фестивалӗне кайрӑмӑр. Эфир Джузӑн хреснашӗпе паллашрӑмӑр, вӑл мана «хӗр тус» тесе ят панӑ. Вӑл аллисене кӗсйине чикрӗ те хӑйӗн енчӗкӗнчен 10 швейцар франкне

илчѣ те Джузе пачѣ те: «Лайӕх, хӕсан авланатӕр?» — терѣ. Эпир питѣнчен пѣр-пѣрин ҕине пӕхрӕмӕр, ун пирки нихӕсан та калаҕман.

Тепѣр кунсенче эпир туй шухӕшне аталантарма пуҕларӕмӕр. Эпир те килтех калаҕрӕмӕр. Анне савӕнчѣ, анчах ҕав вӕхӕтрах укҕа-тенкѣ енчен майсем сахал. Эпир пѣчѣккѣн-пѣчѣккѣн простыньсемпе кѣпе-йѣм туянтӕмӕр. Пирѣн уйрӕм ыйтусем пулман. Пѣчѣк те сӕпайлӕ хваттер шырарӕмӕр. Ӕна авалхи района тупрӕмӕр та туй кунѣнче пӕхрӕмӕр: сентябрѣн 19-мѣшѣнче. Эпѣ аннепе пѣрле Панзараса пир лавккине туй кѣпи валли чѣнтѣр пек курӕнас тесе, ӕна Тильде Пелличчия леди патне илсе килтѣм, вӕл мана яланах ӕна ачашлама сӕмах панӕччѣ.

Мӕрора мӕшӕрлану кӕларӕмѣсем валли унӕн аннене алӕ пусмалла пулнӕ, мѣншѣн тесен эпѣ ҕул ҕитмен ача пулнӕ. Джузӕн ашшѣ-амӕшѣ те савӕннӕ. Приходра монсиньор Пелланда пире хавхалантармалли илемлѣ сӕмахсем каласа пачѣ: «Пурнӕҕра савӕнӕҕпа ыратнипе яланах ҕав тери нумай ѣненуӕпе тытӕнса тӕрать, эпѣ сире навури хӕрлѣ иртнине тупатӕп».

Йӕлана кѣнѣ тӕвансемпе туссен списокне хатѣрлемелле пулнӕ. Питѣ сахал хӕна. Джайс амӕшѣ «пѣр ҕемьешѣн икѣ» тенѣ. Тира Тира 35 ҕынна ҕитрѣмѣр. Свидетельсене суйласа илнѣ: Кармело пичче пичче тата пирѣн пуху архитекторѣ Пьерино. Туй умѣн пѣр эрне маларах Дон Джузеппе Бриккапа пѣрле оратори пире ѣскѣ-ҕикѣ ертсе пычѣ. Фрига мастер доска ҕинче салам сӕнӕкерчѣкне уӕкernѣ те туссен списокѣпе пергамент йѣркеленѣ. Ғавӕн пекех сѣтел те пурччѣ, кукаль-ҕакӕлпа, ѣсмеллисемпе витѣннѣ. Ғыравра ун пек ѣскѣ-ҕикѣ нихсан та пулман. Гервазиопа Протасио святойсен коллегийѣ ҕѣнетнѣ тапхӕрта пулнӕ, тротуар ҕинче ванчӕксемпе чулсем нумай пулнӕ, анчах хӕш-пѣр ирѣклѣ хӕрарӕмсем ӕна Иосифпа Концеттӕна хисеплесе тасатма питѣ тӕрӕшнӕ.

Сентябрён 16-мёшёнче Зизипе Михерилло ситнё, мёншён тесен Концеттина качча тухма хатёрленнё, саванпа та въл айна алтарь патне илсе кайма тивнё.

Сав вӕхӕтрах хӕш-пӕр парнесем килсе ситрӕс: кофейнӕ, кофейня, розолио куслӕхӕ, туй ырлӕхне тивӕснӕ тӕванӕсемпе тусӕсенчен лаптак тата шӕтӕк-путӕк, Пьерино тата пиччӕшӕсенчен кухня аккумуляторӕ. Католиксен хӕрарӕмӕ пире Святой Семьепе, Дон Бенетти пулӕшаканӕ, кӕмӕл эрешсемпе асамлӕ симӕс чечек ваза пулнӕ.

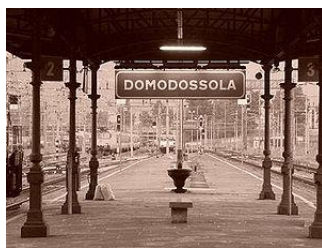
Каҕхи каҕ вӕрӕм пулчӕ. Эпӕ виҕӕ ачапа тата ресурссем сахал пулнӕ анне синчен шухӕшлаттӕм. "Эсир ӕненӕ сахал, айна ашчикӕн шкулӕ вӕрентмен сире, пурнӕсра яланах тивӕстерӕвӕ пуррине?" 19-мӕш тунтикун эпӕ сичӕ султа тӕтӕм. Миссис Тильда кӕпепе ситрӕ. Въл мана Миланра туяннӕ пӕркенчӕкне тумлантарчӕ. 9 сехетре мана чиркӕве илсе кайма такси килсе ситрӕ. Эпӕ пӕтрашӕнса кайрӕм, хама сӕнанӕ сынсен тинӕсне тупрӕм. Джайз мана алтарьте пулнӕччӕ ӕнтӕ, въл мана хӕрлӕрех сарӕ суслӕ чечекпе кӕтнӕ, айна унӕн йӕмӕкӕ Роза пулнӕ, мёншён тесен Олимпиа амӕшӕ качча тухнӕ пӕрремӕш ывӕлшӕн ытлашши пӕлханать. Эпӕ унпа пӕрле унӕн теттене Михериллопа пӕрле хӕрлӕ ӕлӕкхи пурнӕсра пултӕм.

Масси пусланчӕ. Пелланда монсиньор та пӕлханнӕ. Астӕватӕп, эпӕ айна сӕнтереймен сӕваплӕ сын, сӕрӕсем пиллӕхне, пурнӕс тӕршшӕпех шанчӕклӕ пулма сӕмах панине тата церемони вӕсӕнче алӕ пуснине астӕватӕп. Пьерино амӕшӕнче, въл та сав самантра манӕн мӕнакӕшӕ пулса тӕнӕскер, ман кӕкӕр сине католикла ӕссен значокне лартрӕ.





## Вунвиççемеш сыпак - Сөнө пурнаç



Чиркүре уяв хыççан вӑл Гранци баренче Кастеллаццо урла кӑсса сӳренӗ. Пӗрин чуптавӗ, тепри хӑнасем хушшинче эфир аперитива пиццасемпе тата кукӑльсемпе илсе кайрамӑр. Саламсем тата Олимпиапа Армандона ятарласа чуптаваççӗ, вӗсем аннепе чемоданпа пӗрле 12-мӗш номере тата пыл уйӑхӗ валли чӗрӗк поезд илме станцие чупаççӗ.

Анне Диротӑра макӑрса ячӗ. Эфир уйрама кӗтӗмӗр. Штаб-квартира шӑхӑрса кайни çинчен пӗлтерчӗ, эфир Джайзпа иксӗмӗр пире чӳречерен юлашки сывпуллашма илсе тухрамӑр. Пирӗн пурнаçри приключени пуçланчӗ.

Флоренцие ситсен, эфир Тилда миссис, тирӗ, гостиница кайрамӑр. Чаплӑ подъездра пире кӗвӗ кӗтсе илчӗ, унтан икӗ дворецкий виççемеш хутри пӗлӗме ситрӗ. Пирӗншӗн пурте сӗнӗччӗ, икӗ хутла кровать çинче те сывӑрнӑ.

Пӗрремеш кун эфир хулана кайса куртӑмӑр, иккӗмӗшӗнче эфир Микеланджело площадне кайрамӑр, унта эфир Флоренцие пӗтӗмпех савӑнма пултаратӑр. Эфир фотографии укертӗмӗр: Джузӑн рулонла фотоаппарачӗ сакӑр хура-шурӑ сӑнӑкерчӗк укерме пултарать.

Виççемеш кунне Римран тухса кайнӑ. Отель ытларах пӗчӗкрех пулнӑ, мӗншӗн тесен укçана парнесем панӑ укça сителӗклӗ пулмалла. Эфир икӗ кунлаха чарӑнтӑмӑр та, Джайс Святой сулпа Тревви фонтаненче курнӑ тӑватӑ базилика кайса куртӑмӑр. Эфир 53-мӗш сулхи палла кӑса, Гразия миссис поезд айне укнӗ хыççан, таврӑнтӑмӑр.



Сицилие кайма вӑхӑт ҫитрӗ. Инҫе ҫул хыҫҫӑн поезд Калабрие ҫитрӗ, юлашкинчен Сан-Джованни вилӑран эфир Сицили куртӑмӑр. Джузеппе ҫав самантсемпе киленнӗ: Мессина портӑн алакӗ ҫинче Мадонна ҫине тиенӗ поезд.

Станцире амӑшӗн пиччӗшӗ Кармело шӑллӗне хӑйӗн арӑмӗпе тата унӑн хӗрӗсемпе Розеттапа тата Антониттапа пӗрле кӗтнӗ.

Вӗсем пире икӗ княз пек кӗтсе илчӗҫ. Эфир икӗ кун хушши Мессина патне хӑнана пырса чарӑнтӑмӑр: эпӗ ача чухне курнӑ Дюомо сехечӗ, Мадонна ди Монталто тата ытти питӗ илемлӗ лапамсем.

Ҫав пӗртре пӗр кӑлтӑк кӑна пулнӑ: каҫхи апат вӑхӑтӗнче пиччӗшӗсемпе тӑванӗсем тумланнӑ, сӗтел хушшинче ларас вырӑнне: «Атя тинӗс тӑрӑх уҫӑлса ҫӗрӗпӗр», — тесе каланӑ. Эфир Джайспа иксӗмӗр мана ӗҫрен тухрӑмӑр. Каҫхине 23 сехет тӗлнелле вӑл киле таврӑнчӗ те мӑнакӑшӗ апат пӗҫерме пуҫларӗ. Пӗр каҫхине вӑл улиткӑсене снарядпа пӗрле соуса лартрӗ, анчах хӑнахусем мар, юратӑвӗ пӗлтерӗшлӗ.

Виҫӗмӗш кун вӗсем пирӗнпе пӗрле поезд патне темиҫе куҫсульпе ҫӗрерӗҫ. Турме-Вильер станцийӗнче Новара патне ҫитме таксистпа пӗрле Михерильо пичче пулнӑ. Пире ҫӗршыва Зизил, Маричия тете тата Пеппина мӑнакӑш кӗтнӗ. Чӑнах та, Домодоссола премьцийӗ ҫитнӗ пек туйӑнчӗ.

Тепӗр кунне эфир Бадиавти кайрӑмӑр та ашшӗ енчи кукамай Концеттпа пиччӗшӗсене, йӑмакӗсене тата ашшӗн пиччӗшӗсене тупма кайрӑмӑр. Кукамайӑн табакӗпе пӗрле скверта мана пӗчӗк ача пек пӗлекен ял ҫыннисенчен чылайӑшӗ пуҫтарӑннӑ, ытти ҫынсене хыттӑн аса илнӗ: «Концеттина мӑшӑрӗпе ҫитрӗ!»

Чупсӑрсем, ыталашнисем, хӗрлӗ пичӗсем. Ку мана ӗмӗт пек туйӑнчӗ. Эпӗ ҫӗршывран тухса кайнӑранпа шӑпах пилӗк ҫул иртрӗ.

Тепёр икё кунтан эфир Таормина хулинчи «Каузиэ I Лупу» таксистпа пёрле пултәмәр. Кәнтәрла вәл пире ресторана илсе кайрә, унта пире шурә перчеткепе ёҗтерчәҗ. Эфир Джайспа иксёмёр пёр-пёрин җине питёнчен пәхрәмәр: «Пирёншён укҗа җителёклё пулё-ши?» Таормина, унтан Кастельмола шыв айне пулнә, каҗиччен эфир Новара патне таврәнтәмәр, ывәнтәм, анчах җырлахрәмәр.

Тепёр кунне Домодосла хулине таврәнма вәхәт пулнә ёнтё. Җёнё пурнәҗән тивёҗёсем пире кётрөҗ.



## Вунтáваттáмеш сыпáк - Пирён пёрремеш йáвасем

1950-53 сұлсенче Домодосола хулине сұл сўреме пусланá пулин те, эпё пёрремеш хут пусланá пекех пулчё: эпё иккешён сёне пурнáспа тёл пулма кайрám.

Пáрахут кимми синчи поезд хáми терраса сине ситрёмёр те, Мадонна дель-портопа Сицили майёпен тарса хáтáлчёс.

Куссульпе вакун патне таврáнтáмър, йывáс тенкелсем синче ларса кайрámър. Вара булкáсем пулман.

Сёрле пёрре эпир мáйáхпа мáйпа сыхма пусларámър. Вáхáтран вáхáталлах чўречерен пáхма тáтáмър. Пёлтерешлё станцисенче пайáрка хула ятне сасáпа пёлтернё. Тротуар синчи Неапольте пицца сутакан «гаглион» пулнá. Сұлсўревсёсенчен малтан вёсем укса ёслесе илнё, унтан поезд тухса кáйнá, вёсем укса-тенкё тата пицца юлнá.

Майёпен Милан патне сывхарámър. Домодосла патне каякан поезд синче эпё 5 сұл каярах пёрремеш хут сáк туйáм тўссе курнá: Маггиора, Оссола тáвёсем, чул тáррисем. Ку хутёнче мáшáрáмпа Джайспа пёрле. Кáнтáрла тёлнелле эпир ситес сёре ситрёмёр.

Маммина тата пире Джуз Армандо ашшё кётнё. Ку ёскё-сикё пулнá: шáнкáравсене выляма пултарнá пулсан.

Олимпи аннерен, унтан Мотта районёнчи сёне йáвара канма хáвáрт кáнтáрлахи апат. Тепёр кунне эпё заводра ёслеме пусларám, Джузеппе строительствáна таврáнтáм.

Сáк шухáш Аннене манпа пулáшманшáн пулчё, анчах манáн чун-чёре ертўси Дон Бенетти мана кёлтума хавхалантарчё, сáвáнпа та нумай сын вёсене

юратнине тивёстерет. Хяш чухне эфир Джайспа иксёмёр унан килне кантярлахи апата кайрамър, вал вара саванчё. Сав вяхатрах манан йамаксенчен пёри сёмьене сёнё төрев парса ёс тупначчё.

Каштахран эфир Маммина, Олимпиа амашёпе Армандо аттене июль уйяхёнче аслашшё-асламашё пулса тарасси синчен пёлтертёмёр.

Эпё йывър сын пулнине туйма пусларам, анчах ёс тивёсне чёнеттём. Вара рабочисене хальхи пек хүтёлемен. Джузе уса строительстваран лайахрах ёс тупма пултарна: йывацран туня япаласен фабрикусем, самахран, пичкусем валли йёркусем, сам шялне усмалли хатёрсем тата саван пекех «панель» (йывац таррине) усма хатёрсем. Пиллёмёш уйахра пулас тин сурална ача валли коляска шырама пусларамър. Сарлакашё кемелли шлепкерен үсет, пирён сурта улаштарма шутламалла пулчё.

Вара ведомствасем сукчёс, унта та кунта ытма кайрамър. Провидени пире Скапакино урля, тир лабораторийё сывахёнче, суртан иккёмёш хутёнче хваттер тупма хистенё.

Кёске вяхатрах утама йёркелерёмёр. Эфир ёнтё хула варринче пулман, анчах инсе мар, ман ёсе сывахрах.

Уйахсерен 8 пин лир, пирён ёс укшишён сес, анчах хваттер тарават та сутя. Картишёнче пирён те пёр-икё таваткал метр тапра пулма пултарна, унта ароматля кураксемпе чечексене, манан юратава аталантармалла.

Эфир пүлёмсене тасатса, чүречесене уявланя, унта илемлё палаткалла чүречесене тата кухняра чёпётнё шнуры каркассем пур. Кусса килнё хыссян пурнац йёркеллё тасална. Ман хырам ытларах та ытларах паларчё. Пёррехинче пёр ёштешём манран амашёшён хасан килёпёр тесе ытрё те гинеколог патне кайма сёнчё. Сапла вара, эпё сав ёсе уйрамманах йышантам. Ытлашши нумай кётнё тесе мана тухтар кашкарса ячё: «Улттамёш уйах хыссян ёсле

пултараймастӑн, ҫиччёмёш тапхӑрта ёнтё: эсё хӑрушлаха лекетён», — тенё. Тепёр кунне эпё документа офиса ҫитертём, ёҫлекен те эпё айван пулнине пёлтерчё.

Ҫав вӑхӑтрах эпё гольфинипе, кёпепе, пушмакпа тата памперспа ёҫлекен кивё простыньсенчен ёҫлесе хатёрлетёп, ҫав памперссем.

Эпир те нейтральнай тёссемпе эрешленё листсемпе хатёрленё коляска туянма кайрӑмӑр, вӑл арҫын-и е хёрарӑм-и тесе пёлмен. Юлашкинчен, юпа уйӑхён 2-мёшёнче каҫхине шыв ҫёмёрёлчё, эпир госпиталь ҫине тухса кайрӑмӑр. Ман пата килнё гинеколог Джайса киле таврӑнма пултаратӑп, терё. Ёҫё тин ҫеҫ пусланчё, 20 сехете яхӑн вӑхӑт кирлё пулчё. Тепёр кунне вӑл эпё ҫуратмалли пӗлёмре кётнё вӑхӑтра амӑшёне таврӑнчё.

Пёр вӑхӑтра пёр арҫын ача ҫуралнӑ, медсестра ӑна тин ҫуралнӑ ача ашшёне пёлтерме кайнӑ, вӑл пӑлханнӑшӑн кӑмӑлсӑр пек туйӑннӑ. Пёр сехетрен вӑл пирён пёрремёш ачана ыталама пултарнӑ, Армандо унӑн аслашшё тесе чённё. Темиҫе сехетрен асанне-асламӑшё, пиччёшёсене, тӑванёсене те пёлтернё. Вӑл пётём тёнчери пёрремёш ача пек туйӑнчё.



## Вунпиллёмёш сыпак - Эпир Турра тав таватпяр...

Ача суратнәранпа темиҗе сехетрен ача суратмалли пайён сестраёсем мана җак аш-какайпа шәмәсене җывәрма илсе килчәҗ. Вёсем а́на мана тапәнчәҗ. Зизие ача чухнех пуҗтарса хунә пицца пуканисёр пуҗне.

Больницәра выртни пёр эрне пулнә. Киле таврәниччен больницәри чиркёве «тасатса» кайрәмәр, ку священник пилленё.

Палатәра пётёмпех киле кайма хатёр, анчах вәл ман пуҗа җавәрма пуҗланә. Акушерка хәтланса пәхрә: 39. Пукане икё кунран тәмалла пулчә. Юлашкинчен, 12-мёш кёҗнерникун эпир киле таврәнтәмәр. 15-мёш 15-мёш, эрнекун, җёнё коляска патне, җамрәк шрифт патне, Джузеппе, тусёпе Мариучиа Мадринапа тата ораторири Базилио тусёпе, илсе килнё. Мероприятие хутшәннин савәнәҗё пулман, мёншён тесен аслә әрури җынсем тёшмёшлөхе килте ларма сённё. Эпё пёчөк җивитти хатёрленипе кәмәллә юлтәм.

Виҗҗёшне җитичченхи пурнәҗ урәхла, анчах эпё а́на лайәх әнлантәм. Манән сёт нумай, ача үснё, кашни эрнерех ача чухнехи центра илсе җитернё.

Шел пулин те, завод ёҗё икё уйәх вёҗёнче җёнёрен пуҗланчә. Ун чухне питомник училищисем пулман. Кинемейсем а́на пёр-пёрне пёр эрне пәхма килёшнё.

Эпё ултә Джузән җаврашкине тусан, ёҗе кайиччен вәл а́на җыхса лартрө те а́на җитес җөре илсе кайрө. Тәнсәр вәхәтра җак ача асапланнә, эпё унпа пёрле макәрса ятәм.

Шел те, ёҗрен тухаймарәм. Майёпен, ёненүпе эпир виҗё җула малалла тәсрәмәр: пёрремёш ача апачё, малтанхи утәмсем асамлә япаласем. Джузе

приютан пёрремёш кунё юлашкинчен тупайшларах ёс тупрё. Икё сул хушши вай пусламаш шукулсенче дворник пулса таня, саванпа аяна килёшү выранне йышанма чённо.

Сапла вара, ёсе хаварма тата ачана пёчек шаллё пама кётекен ачана халаллама таяршни туня. 1962 сулхи аван уйахён 17-мёшёнче пирён иккёмёш ача суралине камалпа савантарчёс. Лучано ут-тир сухалня, вай саря суслё, Армандо тепёр енелле. Юмах. 26-мёш вырсарникун аттепе, хреснамашпа, Кузен Мариуччи хреснашшёпе тата Джузан хреснашшёпе Антонио шаллёпе шыва кёне. Хальхинче те килте ларма тиврё. Ача сураатня хыссян икё илемлё ачана халаллама ёсрен тухрам.

1962 сулхи ака уйахён 1-мёшёнче Армандо кавак саряпа тата хулушси синчи папка пёрремёш пусламаш пусланя. Аяна эфир Леопарди учительницяна темице темице кушсульпе шанса патямар.

Сак тапхярта Домодосола мэрё Джайса хула сурчён иккёмёш хутёнче пуранмалли выран сёнке чённо, вай муниципалля хыпарся пенсиё тухсан ирёклён юля. Тепёр темице кунран кусяма йёркелерёмёр. Центрта пирён пур хятлах та пурчё. Каqxине пысак алак хупанчё, эфир хула хушалахёсемччё. Эфир мэр кантурёнчи балконри мероприяисене сямаллянах курма пултаратпяр. Хамар чуречесенчен эфир ёмёрхи ёмёрхи йяларан пасаран пёр пайне куртямар.

Сав вяхятрах Лучано хайён пёрремёш утамёсене турё: муниципалитет ёсчёнёсен талисманё пулса тачё.

Джузеа сумёнче эпё ёсе шухайшласа каларасшанччё. Эпё туссем валли чуречесене, краватьсене, минтерсене таянма пусларам. Сасси сапаланса вытрё, эпё вара «карсясен хёраямё» пулса тятам. Пушя вяхятра Джузеппе каяшсен пухавне хатёрлеме тата Турра тав таватпяр, эфир хятларах пурнаспа килёнке пултартамар.

1968 ҫулхи ака уйахён 1-мёшёнче Лучано та Луиза Серри учительпе шкула пусланă.

Вăхăт хăвăрт иртрё. Ҫуллахи вăхăтра лагерь палаткипе Итали тăрăх канма кайрăмăр. Хăш чухне манăн тăван хулари Сицилие.

1973 ҫулхи июль уйахёнче эфир Валь-Д'Аостра лагерьте пулнă, йывăр сын пулнă чухнехи пёрремёш палласем пулма пусларăмăр. 74-мёш ҫулхи февралён 16-мёшёнче унăн йăмăкё Даниэла Армандо патне вунсакър ҫулта тата вуникё ҫулта пулнă. Ку въл карнавал тапхăрё пулнă, хула алăкё ҫинчи кёренкене сăнанă ҫынсем а́на шўт тесе шутланă. Приход священникё пире Мăнкун каҫёнче шыва кёртнине паллă тума сёнчё: «Джанна тусё тата пиччен тусё Бенито илнё.

Тёшмёшлэхсене хăварър, хальхинче те раштавăн 13-мёшёнче каҫхине мероприятие хутшăнтăм. Тепёр кунне ораторире ҫёр ҫёр чённё.

Даниэла та үснё, эфир халё ватасем. Пирён виҫё ача пире 7 мăнук парнелерё: Стефано, Вирджини, Грета, Лоренцо, Ребекка, Лейци тата Маттео.

Калав вёҫленет. 2015 ҫулхи сентябрён 19-мёшёнче эфир Джайзпа 60 ҫул пёрле паллă турăмăр.

Турра, Мадонна тата пире юратакансене пурне те тав тăватпър.





*1936 сұлхи апрелён 18-мёшёнче Новара ди Сицилире суралнй Мацза Концетта Маглио.*

## Ѓмърту

1. Ашшён ҫурчѐ
2. Тёнчерен
3. Хайър ҫинче вайӑсем
4. Нефть, повар тата усал куҫ
5. Тӑмаксем.
6. Восия мана (ҫӑлтӑрсен ҫутине) каҫарать.
7. Эмилия
8. Ҫӑтса янӑ вѐсев.
9. Тӑпе алакӑ
10. Ла-Бела Туса
11. Фарфор пит-куҫӑ
12. Виота
13. Ҫӑнӑ пурнӑҫ
14. Пирӑн пӑрремӑш йӑвасем
15. Эпир Турра тав тӑватпӑр...

